

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevního a civilního práva**

Diplomová práce

Sexuální zneužívání dětí

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková

Autor práce: Vendula Dudlíčková

Studijní obor: Pedagog volného času, (PS)

Ročník: 5.

2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

5. července 2008

.....
podpis studenta

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Kateřině Hykové za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ÚVOD	6
1 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ	9
1.1 VÝVOJ POJMU CAN	9
1.2 DEFINICE SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ (CSA)	11
1.3 HISTORIE SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ	13
1.4 FORMY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ	16
1.5 PŘÍČINY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ.....	22
1.6 PŘÍZNAKY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ.....	24
2 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ V RODINĚ	27
2.1 DRUHY INCESTU	27
2.2 RODINA A DÍTĚ	28
2.3 INCEST V RODINĚ A JEHO CHARAKTERISTIKA.....	29
2.4 NEZNEUŽÍVAJÍCÍ RODIČ	31
3 KOMERČNÍ SEXUALIZOVANÉ NÁSILÍ NA DĚTECH	33
3.1 DEFINICE KOMERČNÍHO SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ.....	33
3.2 PŘÍČINY KOMERČNÍHO SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ.....	36
4 DÍTĚ JAKO OBĚŤ SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ	37
4.1 RIZIKOVÉ FAKTORY	37
4.2 VIKTIMIZACE DÍTĚTE	39
5 PACHATEL SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ	42
5.1 CHARAKTERISTIKA PACHATELE.....	42
5.2 ČLENĚNÍ PACHATELŮ.....	44
5.3 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ PACHATELEM PŘED PUBERTOU	47
5.4 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ PACHATELEM PUBESCENTŮ A DOSPÍVAJÍCÍCH	47
5.5 PACHATELÉ INCESTU	48
6 NÁSLEDKY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ	50
6.1 POSTTRAUMATICKÝ PROCES U DÍTĚTE	51
6.2 SYNDROM PŘÍZPŮSOBNÍ ZNEUŽÍVANÉHO DÍTĚTE	55
6.3 KRÁTKODOBÉ NÁSLEDKY	57
6.4 DLOUHODOBÉ NÁSLEDKY	58
7 TERAPIE	60
7.1 FORMY TERAPEUTICKÝCH INTERVENCÍ.....	61
7.2 TERAPIE U SEXUÁLNĚ ZNEUŽITÉHO DÍTĚTE.....	62
7.3 TERAPIE DOSPĚLÝCH OBĚŤÍ V DĚTSTVÍ.....	64
7.4 TERAPIE PEDOFILNÍCH OSOB	65
8 PREVENCE	67
8.1 PRIMÁRNÍ PREVENCE	68
8.1.1 <i>Výchova dětí</i>	69
8.1.2 <i>Výchova rodičů a budoucích pedagogů</i>	72
8.1.3 <i>Výchova nepedagogických pracovníků</i>	75
8.1.4 <i>Veřejnost a masmedia</i>	76
8.1.5 <i>Pachatel</i>	77
8.2 SEKUNDÁRNÍ PREVENCE	79
8.2.1 <i>Rizikové dítě</i>	80
8.2.2 <i>Rizikové osoby</i>	81
8.2.3 <i>Rizikové rodiny</i>	82
8.2.4 <i>Rizikové situace</i>	84

8.3	TERCIÁRNÍ PREVENCE.....	85
8.4	DEMONSTRAČNÍ POMŮCKY POLICIE ČR - „JÁJA A PÁJA“	87
9	TRESTNÉ ČINY SOUVISEJÍCÍ S MRAVNOSTNÍ TRESTNOU ČINNOSTÍ NA DĚTECH.....	89
9.1	CHARAKTERISTIKA MRAVNOSTNÍCH ČINŮ	90
9.2	POHLAVNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DLE § 242 TRESTNÍHO ZÁKONA.....	91
9.3	POHLAVNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ PODLE § 243 TRESTNÍHO ZÁKONA	92
9.4	DALŠÍ MRAVNOSTNĚ TRESTNÉ ČINY	93
	ZÁVĚR.....	94
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	96
	SEZNAM ZKRATEK.....	98
	SEZNAM PŘÍLOH.....	99
	PŘÍLOHY	100
	ABSTRAKT	105
	ABSTRACT	106

Úvod

Za téma diplomové práce jsem si vybrala sexuální zneužívání dětí. Toto téma jsem si vybrala z důvodu, že se v České republice neustále zvyšuje počet sexuálně zneužitých dětí. Dále mě také při výběru tématu ovlivnily sdělovací prostředky, které v současné době velmi poukazují na problematiku a případy sexuálního zneužívání dětí.

Každou chvíli se dozvídáme ze sdělovacích prostředků o drastických případech sexuálně zneužívaných dětí. Ušetřeny především nejsou ty nejmenší a nejbezbrannější dětské bytosti. Děti jsou často zneužívány vlastními a nevlastními rodiči, příbuznými, staršími sourozenci. Někdy jsou násilníci z řad učitelů a cizí osoby. Sexuální zneužívání je bráno jako každé nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu či chování, které vede především k uspokojování sexuálních potřeb zneuživatele.

Moje diplomová práce si klade za cíl seznámit čtenáře s problematikou sexuálního zneužívání a především je kladen důraz na prevenci sexuálního zneužívání. Hlavním cílem je upozornit na závažný sociopatogenní jev, kterým bezesporu sexuální zneužívání dětí je, a pak na možnosti preventivní pomoci. Prevence zahrnuje řadu opatření směřovaných na změnu sociálního prostředí dítěte, snížení rodičovského stresu a změnu pečovatelských praktik. Prevence je důležitá pro změnu postojů a očekávání rodičů, podporu vývoje dítěte, změnu výchovných stylů současných a budoucích pedagogů, veřejnosti a sdělovacích prostředků a především také pachatele.

Při práci jsem používala metodu sekundární analýzy dat. Čerpala jsem z odborné literatury a také jsem měla možnost mluvit s odborníky, kteří se problematikou sexuálního zneužívání zabývají. Především to byli zaměstnanci kriminální policie a krizového centra pro ohrožené děti sexuálním zneužíváním.

Diplomová práce má pouze teoretickou část, která je členěna do devíti základních kapitol, přičemž každá z nich obsahuje řadu podkapitol.

V první kapitole se zabývám samotným vymezením pojmu sexuální zneužívání. Podrobně se v následujících podkapitolách věnuji vývoji pojmu syndromu CAN, definici sexuálního zneužívání, jak jí chápou ostatní autoři, dále se zaměřuji na průřez historií sexuálního zneužívání, formám, příčiny a v neposlední řadě také příznaky.

Druhá kapitola s názvem „Sexuální zneužívání v rodině“ seznamuje čtenáře s druhy incestu. Podkapitola „Rodina a dítě“ uvádí, že násilí spáchané na dětech vlastní rodinou působí na dítě závažným způsobem. Další podkapitolou „Incest v rodině“ nám přibližuje narušené rodiny. Závěrečná podkapitola je zaměřena na nezneužívajícího rodiče.

Třetí kapitola se orientuje na „Komerční sexualizované násilí na dětech“. V podkapitole „Definice komerčního sexualizovaného násilí“ upozorňuji na tři formy komerčního sexuálního zneužívání. V příčinách komerčního sexualizovaného násilí uvádím, že příčinou komerčního zneužívání dětí tkví v několika faktorech, které na sebe působí.

Čtvrtá kapitola pojednává o dítěti, jako oběti sexuálního zneužívání. V podkapitole „Rizikové faktory“ se zaměřuji na faktory, ke kterým může dojít v jakémkoli prostředí dítěte. Závěrečná podkapitola se zabývá viktimizací dětské oběti.

Pátá kapitola se nazývá „Pachatel sexuálního zneužívání“. V podkapitole „Charakteristika pachatele“ informuji o typických faktorech, které nacházíme v chování pachatelů. V podkapitole „Členění pachatele“ zjišťuji, s jakými druhy pachatele se může dítě ve svém okolí. Dále navazuji na pachatele zneužívajících děti, které jsou před pubertou a na pubescenty a dospívající. V podkapitole „Pachatelé incestu“ jsem navázala na kapitolu, kde jsem se zabývala problematice incestu v rodině.

Šestá kapitola je zaměřena na následky sexuálního zneužívání dětí. V podkapitole se zabývám postraumatickým procesem. Následně se věnuji syndromu přizpůsobení, krátkodobým a dlouhodobým následkům sexuálního zneužívání

Sedmá kapitola zachycuje terapii sexuálně zneužívaných dětí. Podkapitola „Formy terapeutických intervencí“ pojednává o třech typech terapeutické intervence. V podkapitole „Terapie dospělých obětí“ a „Terapie pedofilních osob“ naznačuji, za jaké pomoci dochází k léčení a co je cílem terapie.

Osmá nejdůležitější kapitola se zabývá oblastí prevence primární, sekundární a terciární. V podkapitolách se snažím vysvětlit, co je podstatou každé prevence. Závěrem této kapitoly jsem uvedla podkapitolu nasměrovanou na demonstrační pomůcky Policie ČR.

Poslední kapitola je věnována trestním činům související s mravnostní trestnou činností pachané na dětech.

K sestavení této práce mi posloužilo mnoho odborné literatury. Snažila jsem se o shrnutí nejdůležitějších poznatků do jednoho výstižného dokumentu, který má posloužit zájemcům o dané téma.

1 Sexuální zneužívání dětí

Sexuální zneužívání dětí je zahrnuto pod pojem Syndrom týraného, zneužitého a zanedbaného dítěte (CAN-Child Abuse Neglect). Tento syndrom představuje závažný sociálně patologický jev v naší společnosti. Mnozí si myslíme, že dětství je provázeno láskou a radostí, ale neuvědomujeme si, že jsou zde kolem nás děti, které jsou vystavené týrání, zneužívání a zanedbávání.

1.1 Vývoj pojmu CAN

„V roce 1883 v Liverpoolu vznikla „Národní společnost prevence proti krutostem na dětech“ a v roce 1985 v Londýně. V současné době představuje významnou instituci, která je modelem pro celou řadu dalších dobrovolných organizací v této oblasti. Jejich hlavním cílem bylo zabránit fyzickému týrání dětí a jeho důsledkům, vykořisťování dětí námezdní prací, nedostatečné péči a výživě.

„Pozornost byla z počátku věnována především fyzickému násilí na dětech a jeho důsledkům, stejně tak jako vykořisťování dětí námezdní prací, nedostatečné péči a výživě. Tak se začala formovat ve vývoji CAN jeho hlavní obsahová náplň – fyzické týrání. V zahraniční literatuře se začalo označovat jako špatné zacházení či nepečování o dítě, jež v později v r. 1962 pojmenoval Kempe z USA jako syndrom bitého dítěte (Bettered Child Syndrome).

Současně se však na jeho základě rozvinul převratný přístup k chápání tohoto jevu v nejširší veřejnosti a prosadilo se postupné přijímání zákonů o povinném hlášení týrání dítěte v jednotlivých státech USA. K tomu napomohlo i hlubší a širší vnímání násilí na dětech i v dalších oblastech života dítěte a společnosti. To vyústilo v nový širší pojem syndromu Child Abuse, čili zneužití dítěte.

Ještě předtím rozlišili Caffey a Silvermann) další složitá poranění dětí (četné zlomeniny žeber, lopatek, nitrolební krvácení apod.) od následků úrazů a označili

je jako non-accidental injuries (NAI) – tj. neúrazové, úmyslné poškození v rámci krutého zacházení s dítětem.“¹

Základní příčinou tohoto jevu byla po dlouhých rozpacích potvrzena nezvladatelná agrese proti dítěti, vydanému často na milost i nemilost „svému“ agresivnímu dospělému pečovateli. Tuto agresi mu umožňovala jeho nadřazenost nad dítětem, stvrzovaná obecným míněním i do jisté míry zákonnou normou (otcovská moc), na straně jedné zvýšená zranitelnost a bezmocnost dítěte na straně druhé.

Významnou roli zde hrají ovšem i závažné socio-ekonomické faktory v prostředí dítěte jako je chudoba, nezaměstnanost, devastace životního prostředí, špatné nebo žádné bydlení, nedostatek zdravotní péče, výchovy a vzdělání. Posledně uváděné nepříznivé podmínky dětí a jejich rodin se pak významně začaly podílet na dalších formách fyzického týrání. Za ním však nestálo vždy jen fyzické násilí. Šlo o nejrůznější akce proti dítěti, ale i neakce či nedostatek aktivity, tj, nedostatečnou péči, nenáležité uspokojování jeho potřeb nebo opominutí (většinou záměrné) splnit alespoň základní předpoklady pro přiměřeny rozvoj sil a schopností dítěte. Tak se už na samém počátku rozlišovalo fyzické ubližování dítěti na aktivní formu, kde dítě je ohrožováno nebo poškozováno násilím v jeho nejrůznější podobě a dosahu na pasivní formu, při níž je dítě poškozováno hlavně v tělesné oblasti při nedostatečném uspokojování jeho životních potřeb“.²

„S poznáním tělesného týrání dětí se v rodinách ukázalo, že všechny tyto děti trpí psychicky a emocionálně. To bylo spjata s duševním a citovým týráním ve formě aktivní a pasivní. V aktivní oblasti se jednalo především o ponižování, nadávání, výsměch, psychické tresty, šikanu a nucenou izolaci dítěte. V pasivní oblasti se jedná o zanedbávání základních duševních potřeb i potřeb citových. Tato“ pasivní“ oblast psychického a emocionálního týrání přispěla k formulaci druhé části syndromu CAN – tj. zanedbávání dítěte (Child Neglect).

¹ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 1. co je syndrom týraného a zanedbávaného dítěte, s. 16. ISBN 80-7169-192-5.

² Tamtéž s.18

„Na konci šedesátých a začátkem sedmdesátých let se značný rozsah i proměnlivost syndromu CAN při jeho postupném formulování zahrnuje do jeho sféry sexuálního zneužívání dítěte. Východiskem procesu bylo násilí spojené se sexuální aktivitou, tedy znásilnění žen, nejčastěji psychopatickým agresorem. To se počalo zvolna přenášet od dospělých obětí na oběti adolescentní a pak až do nejútlejšího věku.“³

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (Child Abuse and Neglect - CAN) definuje J. Dunovský, Z. Dytrych, Z. Matějček jako: „*soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Jsou výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči. Jejich nejvýhradnější podobou je úplné zahubení dítěte*“⁴

1.2 Definice sexuálního zneužívání dětí (CSA)

Je těžké něco takového přesně definovat. V odborné literatuře nalezneme mnoho různých definic sexuálního zneužívání dětí.

Samotné sexuální zneužívání dětí je označováno zkratkou CSA (Child Sexual Abuse).

Jednou z nejčastějších používaných definic je od Schechtera a Roberge (1976): „*Sexuální zneužívání je zevzetí závislého, vývojově nezralého dítěte nebo adolescenta do sexuálních aktivit, které jím nejsou plně pochopeny a přijímány a narušují sociální tabu v rodinných rolích.*“⁵ „Je zde důležitá poznámka o

³ BENTOVIM, A. Týrání a sexuální zneužívání v rodinách. 1. vyd. Praha: Grada Publishing s.r.o., 1998. 17 s. ISBN 80-7169-629-3

⁴ DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 1. co je syndrom týraného a zanedbávaného dítěte, s. 15. ISBN 80-7169-192-5.

⁵ MALÁ, E. RABOCH, J. SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti*. 1. vydání. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. s. 15. ISBN 80-85121-99-9.

závislosti dítěte a o „informovaném souhlasu“, který souvisí s tím, že při zneužívání jde o chování k dítěti, jehož dosah a význam ono nechápe.“⁶

Mnohem kratší definice je od Frasera (1981) : „*Zneužitě dítě pro sexuální uspokojení dospělého.*“⁷

Další definicí je definice Rady Evropy z roku 1992, která považuje sexuální zneužívání dítěte: „*za nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo se s dítětem dostal do nějakého styku. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.*“⁸

Psycholog Petr Weiss definoval, že za sexuální zneužívání se považuje za: „*pohlavní kontakt mezi dospělou osobou a nedospělým jedincem, přičemž se zákonem určená hranice přípustnosti pohlavního styku se pohybuje v různých zemích od třinácti do osmnácti let. Zneužití může označovat různé formy koitálního styku (vaginální či anální soulože), tak i pasivní a aktivní orogenitální aktivity, masturbaci či osahávání jiných částí těla oběti, a to za účelem sexuálního vzrušení.*“⁹

Jinou definici sexuálního zneužívání dětí uvádí anglická psychologička Michelle Elliotová: „*Jakékoli sexuální využívání dítěte mladšího šestnácti let pro sexuální*

⁶ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. Kapitola 1. Definice sexuálního zneužívání dítěte, s. 12. ISBN 80-7184-479-9.

⁷ MALÁ, E. RABOCH, J. SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti.* 1. vydání. Praha: Psychiatrické centrum, 1995, s. 15. ISBN 80-85121-99-9.

⁸ DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě.* 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 7. Sexuálně zneužitě děti, s. 72. ISBN 80-7169-192-5.

⁹ Srov. WEISS, P. a kolektiv. *Sexuální zneužívání pachatelé a obět.* 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000. Kapitola 1. Sexuální zneužití v dětství-pachatelé a oběti, s. 9. ISBN 80-7169-795-8.

*uspokojení dospělého nebo značně starší osoby.*¹⁰ „Mohou se patřit například tyto aktivity: obscénní telefonáty, neslušné odhalování intimních míst, pořizování pornografických snímků, znásilnění, voyérství, pohlavní styk s dítětem a podobně. Z těchto výčtů chování pachatele v této definici je těžké rozeznat, jaké chování lze definovat za sexuální zneužívání.“¹¹

„Překročením zákonem stanovené věkové hranice lze považovat sexuální aktivity s dítětem za zneužívání tehdy, dopouští-li se jich osoba zralejší, vyspělejší, fyzicky silnější či mocnější vzhledem k sociálnímu postavení, než je jeho oběť. Nemusí se jednat pouze o osobu dospělou nebo nutně starší než je zneužívané dítě. Pachatel využívá neznalosti, závislosti nebo strachu své oběti, může využít také některé jiné potřeby dítěte jako například touhu po získání nějaké výhody. I když v tomto případě dítě souhlasí, jedná se o zneužití. Doylová k tomu poznamenává, že dítě, které akceptuje sexuální aktivity pro tabulku čokolády je stejně zneužito jako to, které bylo přinuceno nožem v ruce. Absence informovaného souhlasu je rovněž podmínkou zneužití, protože dítě, i když mu mohou aktivity pachatele být aktuálně příjemné, nezná důsledky jeho chování ani to, jakým způsobem ho podobné chování může poznamenat do budoucna.“¹²

1.3 Historie sexuálního zneužívání

„Tisíce let před tím než Hebrejci napsali svoji první bibli a Řekové svoji Ilias a Odysseu, se zde objevila bohatá literatura v klínovém písmu, která zachytila různé mýty, žalozpěvy, přísloví a zákony prastarých civilizací. Již pět tisíc let před Kristem se ukazuje, že se v této literatuře objevuje problém sexuálních vztahů dospělých k malým dětem. Soubor písemností starých židovských učenců tak zvaný Talmud stanovuje principy, které měly později formu zákona

¹⁰ VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. Kapitola 1. Definice sexuálního zneužívání dítěte, s.12. ISBN 80-7184-479-9.

¹¹ Srov. tamtéž s. 12.

¹² Srov. tamtéž s. 13.

v sexuálních vztazích mezi muži a malými děvčaty nejen v manželství, ale i mimo něj. Talmud doporučoval, aby se dívka vdávala mezi dvanáctým a třináctým rokem, ale mohla se vdávat i dříve. Chlapec se mohl oženit ve třinácti letech, ale pokud nechtěl, mohl se oženit až do dvaceti pěti let. Dceru si bylo možné koupit tak zvaným kreditním systémem, „kup nyní a zaplať později.“ Okamžitě se dcera dostala do rukou kupce tedy svého manžela. Těžko si člověk dokáže představit, co nezralá dívka si musela vytrpět v takovém manželství.

Později, když židé byli nuceni bloudit po světě, se žena pro ně stala přítěží. Mnohoženství se nedalo provozovat tak ho v 11. a 12 století zrušili. To se, ale zase obrátilo proti malým dívkám. Rodiče mohli ochránit svoji dceru před předčasným sexuálním životem a nemuseli ji prodávat ani vdávat, ale riskovali, že jim dcera zůstane doma. Znovu zde vyrůstala aktivita, svoji dceru brzy provdat. Tento jev se rozšířil do celé Evropy. Bylo naprosto běžně, že se dívky kolem dvanáctého roku běžně zasubovaly a provdávaly. Sexuální násilí na dětech mělo stále legislativní formu.¹³

„Podle židovských zákonů mohla žena legálně masturbovat, kdežto muž ne. Proto bylo mužům dovoleno spát i s dítětem. Jeho semeno nesmělo být utráceno. Pokud otec nesouhlasil nebo se nedozvěděl, že mu někdo nezletilou dceru zneuctil, tak se tento prohřešek řešil pokutou padesáti stříbrňáků. Tím se znásilnění změnilo na svatbu. Ekonomicky uvažující otec si uvědomil, že je to možnost solidního výděleku, a proto za peníze nabízel svoji dceru mužům bez závazného sňatku. To samé se opakovalo i ve 13. století ve Francii.

Absurdní přístup k ženám-dětem je výklad zákona, kdy muž, který znásilní a zneužije nezletilou dívku, je zloděj a dívka, která se dobrovolně nabídne muži bez úplaty otci, je děvka. Žena, která prodávala svoje tělo se souhlasem otce a dávala mu svůj výdělek, byla vážená. Dívka, která se bez úplaty oddala muži bez svolení otce, mohla být podle židovského testamentu ukamenována. To platilo i pro

¹³ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 2. Výňatek z historie, zákon a bible, s. 14-17. ISBN 80-85573-72-5.

dívky, kterým nebylo ještě dvanáct let. Na ukamenování se muselo počkat, až dovršila dvanácti let.

Problém pohlavního styku s dětmi zasáhl celou Evropu. V roce 1875 byla hranice zvýšena na třináct let a v roce 1885 na 16 let. Incest se stal trestným činem teprve od roku 1908. Zajímavé je, že chlapci mohli mít pohlavní styk s jakoukoliv ženou, kdežto dívky či ženy, které měly pohlavní styk s chlapcem mladším než 17 let, byly odsouzené.¹⁴

„Postupně od 19. století vzrůstá iniciativa vůči násilí a sexuálnímu zneužívání. Je to patrno z trestních řádů současné společnosti.“¹⁵ „ Roku 1950 v Izraeli zakázal stát otcovi, aby svou dceru vdal, dříve než jí bylo 16 let.“¹⁶

„Z historického hlediska byl největší poznatek Freunda, který experimentem prokázal, že při stimulaci obrázkem předpubertálního děvčátka s dětským genitálem lze sledovat sexuální vzrušení u mužů. Tento poznatek vedl k prodloužení věku sexuální nedotknutelnosti dítěte dospělým.“

Podle Schorche tu působila snaha tímto poznatkem o zachování představy „dětské čistoty“ a ochrany dítěte dále tu šlo i o ochranu a čistotu dospělého jedince před erotickou touhou vůči dítěti. Porušení sexuálního aktu na dítěti je dodnes spojeno se společenským zavržením pachatele.¹⁷

„Roku 1992 Rada Evropy definuje pojem sexuálního zneužívání. Na jedenáctém mezinárodním kongresu o zneužívaném a zanedbaném dítěti, který se konal roku 1996 v Dublinu se dozvídáme, že sexuální zneužívání dětí se stává ve světovém kontextu problémem na prvním místě.“¹⁸

¹⁴ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 2. Výňatek z historie, zákon a bible, s. 14-17. ISBN 80-85573-72-5.

¹⁵ VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. Kapitola 3. Historicko-kulturní aspekty sexuálního zneužívání dětí, s. 29. ISBN 80-7184-479-9.

¹⁶ TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 2. Výňatek z historie, zákon a bible, s. 17. ISBN 80-85573-72-5.

¹⁷ Srov. WEISS, P. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 1. Sexuální zneužívání v dětství – pachatelé a oběti, s. 12. ISBN 80-247-0929-5.

¹⁸ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. Kapitola 4. Očima dneška, s. 31. ISBN 80-7184-479-9.

„V dnešní době mají všechny právní systémy světa minimální věkovou hranici. Nejnižší věkový limit v Evropě je dvanáct let a nejvyšší je sedmáct let. Konsenzuální sexuální styk je považován za legální od čtrnácti let.“¹⁹

Pojem sexuální zneužívání dětí byl dlouho bagatelizován. V některých kulturách jsou sexuální aktivity s dětmi tolerovány a připouštěny a v jiných zase odmítány a zavrhovány. Hodně závisí na kultuře a společnosti, kterou sdílíme. Jelikož je tento problém stále promítán v mediích díky odhalením případů zneužívání se stalo, že v posledních letech je mu věnováno stále více pozornosti.

1.4 Formy sexuálního zneužívání

Sexuální zneužívání zahrnuje všechny formy chování se sexuálním podtextem, tedy i ty, kdy dítě na první pohled nestrádá. Dítě může některé formy sexuálního zneužívání prožívat jako tělesně příjemné, ale i tehdy má sexuální zneužívání závažný negativní dopad na další psychický vývoj dítěte. Zneuživatelé může být v podstatě kdokoliv, mnohem častěji to bývá osoba, kterou dítě dobře zná, osoba příbuzná či rodině dobře známá, méně často pak osoba zcela neznámá tedy cizí.

Eva Vaníčková, Kamil Provazník a Zuzana Hadj-Mousova ve své knize rozdělují formy sexuálního zneužívání následovně na bezdotykové a dotykové sexuální zneužívání.

„Bezdotykové sexuální zneužívání

Některé bezdotykové formy sexuálního zneužívání mohou být považovány spíše za „nemravné“ chování než za skutečně sexuální zneužívání.“²⁰

¹⁹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 1. Sexuální zneužívání v dětství – pachatelé a oběti, s. 13. ISBN 80-247-0929-5.

²⁰ VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. Kapitola 2. Formy sexuálního zneužití, s. 15. ISBN 80-7184-479-9.

Bezdotykové zneužívání obsahuje:

„Vojérství (voyeurismus)“

Jde o způsob získávání sexuálního uspokojení pozorováním jiných osob při svlékání, nahých nebo při sexuálním styku. Dítě si musí být vědomo, že je pozorováno, někdy však může být pachatelem nuceno k tomu, aby se svléklo.

Do této kategorie také patří pozorování dětí při sexuálních aktivitách, kdy se pachatel sám nezúčastní, ale dítě je nuceno k sexuálním aktivitám samo, s jiným dítětem, dospělým nebo i zvířetem. Podobné aktivity se často objevují při zneužívání pro komerční účely.

Blízká je i jistá forma obráceného voajérství – vystavování dítěte pohledu na sexuální aktivity jiných osob, buď přímo nebo prostřednictvím pornografických videozáznamů či fotografií.

Exhibicionismus

Je sexuální úchylka, při které pachatel dosahuje sexuálního uspokojení tím, že ukazuje genitálie jiným osobám. Odhalování může být doprovázena i masturbací.

Verbální zneužívání

Jedná se o používání obscénní řeči, používání obscénních výrazů či popisování sexuálních aktivit. Často jde o anonymní telefonní hovory, kdy volající nachází uspokojení v používání sexuálně zabarveného obsahu, ale i tím, že nutí po telefonu dítě k různým sexuálním aktivitám. Vzrušuje ho představa, že dítě má strach o sebe, či své blízké a plní jeho úkoly.²¹

Jiří Dunovský, Zdeněk Dytrych, Zdeněk Matějček a kolektiv ve své knize přidávají k bezdotykovému sexuálnímu zneužívání tak zvanou „rozporuplnou formu obtěžování a to Harassment.

²¹Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. Kapitola 2. Formy sexuálního zneužití, s. 15. ISBN 80-7184-479-9.

Harassment

Je vymezován jako znepokojování, zneklidňování. Je to jakákoli forma nevídaného verbálního, neverbálního nebo fyzického chování sexuální povahy. Dospělý zneklidňuje dítě například poplácáním po zadku, hlazením či slovními výpady.²²

„Dotykové sexuální zneužívání

Kontaktní pohlavní zneužívání je takové, kdy dochází k sexuálnímu kontaktu mezi pachatelem a dítětem. Patří sem dotýkání, laskání prsou a pohlavních orgánů, orálnímu, intefemorálnímu (mezi stehna), vaginálním nebo análnímu styku.

Dotykovému zneužívání se člení na:

Osahávání

Kontaktní zneužívání dítěte, ohmatávání genitálních partií dítěte. Také může jít o osahávání horních partií stehen a prsou.

Masturbace

Specifické dotýkání nebo spíše dráždění vagíny a klitorisu u dívek, u chlapců penisu. Masturbovat může pachatel dítě nebo naopak dítě nutit, aby dráždilo pachatele, popřípadě může jít o masturbaci vzájemnou.

Frotérství

Jedinec dosahuje uspokojení tím, že se otírá o jinou osobu

Simulovaná soulož

Pachatel se tře o genitálie dítěte k dosažení sexuálního uspokojení.

²² Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 7. Sexuálně zneužitá děti, s. 74. ISBN 80-7169-192-5.

Penetrace (znásilnění)

Je to brutální zneužití dítěte, může zde dojít k poranění dítěte. Jde o soulož s dítětem. Penetrace může být vaginální či anální. K anální penetraci může dojít u chlapců, tak i u dívek.

Sadomasochistické aktivity

Je to sexuální úchylka, kdy jedinec je sexuálně vzrušován pokud trýzní druhou osobu. Děti jsou většinou bity, svazovány a mučeny. Někdy může dojít i k usmrcení dítěte.

Orální sexuální aktivity

Z jedné strany se jedná o líbání, olizování, dráždění genitálií dítěte pachatelem a z druhé strany o to, že dítě je nuceno, aby uspokojovalo a dráždilo pachatele.

Fetišismus

Dítě je nuceno, aby se oblékalo do vyzývavého oblečení.

Sexuální aktivity se zvířaty

Většinou se objevují v pornografických filmech s dětmi.²³

V knize od Jiřího Dunovského, Dytrycha, Matějčka a kolektivu se objevují ještě některé z forem dotykového sexuálního zneužívání.

K tomuto dotykovému zneužívání můžeme ještě zařadit:

²³ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. Kapitola 2. Formy sexuálního zneužití, s. 16-17. ISBN 80-7184-479-9.

„Incest

Sexuální aktivita mezi dvěma osobami, kterým není dovoleno uzavřít sňatek a to z důvodu :

- mezi dítětem a pokrevním rodičem
- dítětem a příbuzným a nevlastního rodiče
- mezi sourozenci

Sexuální útok

Dospělý za užití síly a často při obraně dítěte se dotýká erotogenních zón dětského těla.

Pedofilní obtěžování

Je to sexuální obtěžování prepubertálního dítěte kterýmkoliv dospělým

Sexuální turistika, skupinové zneužívání

Cizinci přijíždějí za účelem sexuálního uspokojení dítětem.²⁴

Mezi tak zvané „zvláštní formy CAN“ patří podle Dunovského, Dytrycha, Matějčka a kolektivu.

„Münchhausenův syndrom (by proxy)

S rozvojem poznání syndromu CAN se ukázalo, že existují i případy, kdy rodiče vedle úmyslných otrav různými léky, si vymýšlejí u dětí nejrůznější příznaky a onemocnění, případně je „vyrábějí“, tj. uměle připravují tak, aby dítě pro ně bylo vyšetřováno a také léčeno. Münchhausenův syndrom těžce postihuje děti a až v jedné pětině případů končí smrtelně, nejčastěji zadušením.²⁵

²⁴ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 7. Sexuálně zneužitá děti, s. 75-76. ISBN 80-7169-192-5.

²⁵ Tamtéž s. 51.

Systémové týrání (druhotné zneužívání a ponižování)

„Tato forma systémového týrání je působena systémem, který byl založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodičů, kterému jsou rodiny vystaveny. Zvláště závažné jsou takové systémy, které řeší problém dítěte a jeho rodiny automatickým odebráním dítěte z rodiny, aniž by jí byla nejdříve poskytnuta potřebná podpora a pomoc. Dále sem patří nedostatečná péče o děti v problémových a dysfunkčních rodinách nebo špatná či nedostatečná péče v denních zařízeních, ve školách apod.

Organizované zneužívání dětí

Organizovanému zneužívání dětí se v praxi a teorii věnuje stále větší pozornost a to především na jejich organizovanost, která přesahuje hranice, města, země a kontinentu. Do organizovaného zneužívání zařazujeme dětskou prostituci, dětskou pornografii a to vše v kontextu se sexuální turistikou. Vznikl zde obchod s dětmi, kde děti figurují nejen pro sexuální účely, ale i pro ilegální a mezinárodní osvojení, pro dětskou práci až po vraždy dětí za účelem prodeje jejich orgánů.²⁶

La Fontainová definuje organizované zneužívání následovně: „jako zneužití mnoha pachatelů, kteří se spojují za dosažení tohoto cíle. Jde tedy o situace, kdy je zde více zneuživatelů a kde je časový rozměr zneužívání dětí.“²⁷

„Rituální zneužívání

Tinkelborn definoval jako první definici rituálního zneužívání. Rituální zneužívání považuje: „*za takové zacházení s dětmi, které se uskutečňuje v souvislosti s nějakými symboly, které mají náboženskou, magickou či nadpřirozenou charakteristiku a jsou součástí nějakého organizovaného*

²⁶ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 9. Zvláštní formy CAN, s. 98-99. ISBN 80-7169-192-5.

²⁷ Tamtéž s. 99.

společenství. Vyzývání těchto symbolů nebo provozování těchto aktivit, většinou opakovaných, je užíváno též k nahánění strachu dětem. “²⁸

Proti této definici rituálního zneužívání stojí Mc Fadyen a další. „*Jde o to nepřipustit představu, že rituální zneužívání může být jen skupinový jev, opakovaný v čase a na týchž dětech. Dále nelze nikdy přesně odhadnout, jak bude zneuživatel zacházet s dítětem a jaké to na něm zanechá následky. Proto by měla být soustředěna veškerá pozornost na dítě a na následky těchto aktivit pro ně, nikoli na aktivity samé. “²⁹*

1.5 Příčiny sexuálního zneužívání dětí

„Příčiny sexuálního zneužívání mohou být velice rozmanité. Někdy to může být dlouhá sexuální abstinence v důsledku partnerských konfliktů, nemoci, časté pobývání mimo domov v nemocnici, lázních, služebních cestách, na nočních směnách apod. a neschopnosti si nalézt vhodný protějšek pro sexuální uspokojení. Jindy sexuální agresor vede tzv. normální sexuální život, ale cítí se nespokojen, touží po změně a dítě ho začne sexuálně přitahovat. Může to zkusit jednou a již nikdy své chování neopakuje, protože si uvědomí, že překračuje hranici. Jiný v tom najde zalíbení a nemůže přestat.

Příčiny sexuálního zneužívání jsou spatřeny: „v deviacích, čili sexuálních úchylnkách, jejíž příčiny jsou v duševní oblasti člověka. Mezi nejčastější sexuální deviace patří homosexuální, heterosexuální a bisexuální pedofilie, sadismus, masochismus, exhibicionismus, voyeurismus a transvetitismus. Dále to může být psychopatie, anebo jiné psychické onemocnění dospělého.“³⁰

²⁸ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 9. Zvláštní formy CAN, s. 98-99. ISBN 80-7169-192-5.

²⁹ Srov. tamtéž. 101.

³⁰ Srov. PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2 rozšř. Vydání. Praha: G plus G, 1999 s.87-88. ISBN 80-86103-21-8.

V knize: „Sexuální zneužívání dětí“ od E. Vaníčkové, K. Provazníka a Z. Hadj-Mousovové se dozvídáme o výzkumu: „Briera a Runtze, kteří se zaměřili na výzkum mužské populace, jaký mají sexuální vztah k dětem. Je důležité říci, že tito muži nebyli nikdy trestně stíháni.

21% respondentů přiznalo, že je některé malé děti sexuálně přitahují, 9% popisovalo sexuální fantazie s dětmi, 5% mužů přiznalo, že při těchto fantaziích masturbují a 7% připustilo, že by se pokusilo o sexuální aktivitu s dítětem, ale pod podmínkou, že by se na to nepřišlo. Z těchto údajů si můžeme snadno vyvodit, že sexuální orientace na dítě není až tak neobvyklá.“³¹

Mnoho lidí si myslí, že pachatelé sexuálního činu jsou lidé, kteří trpí duševní poruchou, ale podle tohoto zjištění vyplývá, že nemusí být vždycky tomu tak.

Mezi příčiny sexuálního zneužívání dětí řadíme i tak zvanou: „ rekapitulaci vlastní zkušenosti zneužití. Dítě, které bylo v dětství zneužíváno se identifikuje s agresorem a stává se v dospělosti samo pachatelem sexuálního zneužívání. Z výpovědí pachatelů sexuálního zneužívání dětí vyplývá, že se zaměřují i na stejný věk oběti, kdy oni sami byli sexuálně zneužíváni. Tuto analýzu výpovědí referoval na pražské konferenci East-West o sexuálním zneužívání psycholog Browne.“³²

V knize Sexuální zneužívání dětí od Petra Weisse se můžeme dočíst, že:

„ příčinu sexuálního zneužívání dětí u pachatelů nacházíme často v dysfunkčním výchovném prostředí, disharmonických vztazích mezi rodiči a neodpovídající roli otce (Pondělíčková a spol., 1969). Mnozí pachatelé uvádějí, že dětství byli zanedbáváni rodiči (Davidson, 1983).

Autoři Marshall, Marshall a spol., Ward a spol. vidí příčinu sexuálního zneužívání především v dysfunkčnosti rodiny, kterou nazývají jako základní etiologický faktor pozdějšího deviantního chování u pachatelů sexuálního zneužívání. Domnívají se, že defektní rodinné vztahy mohou vést delikvetna sexuálního zneužívání k nedůvěře či k rozpolcenosti v romantických vrstevnických

³¹ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. Kapitola 2. Formy sexuálního zneužití, s. 25. ISBN 80-7184-479-9.

³² Srov. tamtéž s. 27.

vztazích a následně i k vyhledávání dětí jako neohrožující a lehce kontrolovatelné objekty.“³³

1.6 Příznaky sexuálního zneužívání

Příznaky sexuálního zneužívání mohou nabývat různých podob, jak psychických tak i fyzických. Tyto příznaky mohou silně ovlivnit dítě po další jeho vývoj. Příznaky jsou vždy individuální a nelze je tudíž definovat přesně.

J. Dunovský, Z. Dytrych, Z. Matějček spolu s kolektivem rozlišují příznaky sexuálního zneužívání: „na krátkodobé, kam můžeme zařadit úzkost, pocity viny, a hamby, deprese a nízkou sebeúctu. Dítě přestává důvěřovat dospělým a to může vyústit až ke změnám chování, ke zhoršení školních výsledků. Tyto příznaky se mohou projevat až natolik, kdy oběť sexuálního zneužívání se začne odraťovat tím, že bude osahávat nebo sexuálně zneužívat druhé děti. Ze somatických krátkodobých stížností jsou to bolesti hlavy, břicha, enuréza, poruchy spánku, příjmu potravy a regresivní chování. K nejvíce nápadným příznakům patří nepřiměřené sexuální chování, sebepoškozování a sebevražedné jednání. Mezi dlouhodobé příznaky sexuálního zneužívání patří poruchy chování.“³⁴

V knize *Sexuální zneužívání dětí* od E. Vaníčkové, K. Provazníka a Z. Hadjn-Mousové, rozdělují tito autoři varovné příznaky do dvou základních skupin: „na specifické a nespecifické varovné známky, které můžeme identifikovat na sexuálně zneužitých dětech.

Mezi specifické varovné příznaky patří:

- poranění vagíny

³³ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 1. Sexuální zneužívání v dětství – pachatelé a oběti, s. 22-23. ISBN 80-247-0929-5.

³⁴ Šrov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 7. Sexuálně zneužívané děti, s. 80. ISBN 80-7169-192-5.

- otoky pohlavních orgánů
- poranění hymen
- předčasný sexuální život
- zhmoždění prsou
- nepřiměřené znalosti o sexu
- nestřídmá masturbace
- bolesti břicha

Mezi nespecifické varovné příznaky patří:

- strach
- úzkost
- sebepoškozování
- noční pomočování
- útěky, záškoláctví
- cumlání prstů
- poruchy příjmu potravy
- poruchy spánku
- deprese, smutek
- ztráta koníčků a kamarádů
- zhoršení školního prospěchu
- opakované záněty močových cest
- odmítání se svlékat³⁵

„Mozaika příčin sexuálního zneužívání, které jsem zde uvedla, může vyplívat z domácího prostředí dítěte. Mohou to být konflikty v rodině spojené s násilím anebo doprovázené záznamy na sociálních úřadech nebo na policii a to díky podezření na závislost a drogách u rodičů nebo na nepříznivé finanční situaci

³⁵ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí II. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola. Následky sexuálního zneužívání dítěte, s. 53-54. ISBN 80-7184-878-6.

rodiny či nezaměstnanost jednoho nebo obou rodičů. Dále se jedná o vysoké pracovní nasazení rodičů, rozvod, neúplné rodině ve smyslu absence jednoho z rodičů nebo ve střídání péči o dítě a mnohé další. Tyto faktory zvyšují riziko, že se dítěti ubližuje.

Hlavním fyzickým ukazatelem sexuálního zneužívání a týrání dítěte jsou známky na těle. Tělesné rány na těle dítěte jsou varujícím signálem, že se může jednat o závažné porušování práv dítěte. Patří sem například opakovaná zranění modřin, otoků, popálenin, trhlin, jizev. Tělesné příznaky při sexuálním zneužívání se rozpoznají pouze při vyšetření odborným lékařem. Tyto tělesná poranění jsou základními ukazateli především u zneužívání kojenců, batolat, kdy dochází k poranění pohlavních orgánů nebo trhlinám na konečníku.³⁶

³⁶ Srov. PTÖHE, P. Dítě v ohrožení. 2 rozšíř. Vydání. Praha: G plus G, 1999. s. 64-65. ISBN 80-86103-21-8.

2 Sexuální zneužívání dětí v rodině

Nejdůležitějším faktorem při výskytu sexuálního zneužití dítěte hrají charakteristiky rodinného života. Sexuální zneužívání dětí je velmi závažným patologicky společenským a především utajovaným jevem, který bohužel v naší společnosti má vzrůstající tendenci. Díky latentnosti intrafamiálního zneužívání je velmi problematické takto postižené rodiny objevit. V naší společnosti je tento jev společensky stigmatizován a tabuizován.

2.1 Druhy incestu

Zvláštním druhem sexuálního zneužití je styk mezi dospělým rodičem a dítětem. Pohlavní styk mezi pokrevními příbuznými není jen etickým problémem a trestným činem. Ohrožuje i zdraví dítěte, které by se mohlo narodit.

„ Incestní zneužívání mívá pro dítě následky nejtragičtější. Podle výzkumů je nejčastější forma výskytu incestu typu:

- *otec a dcera nebo nevlastní rodič*
- *incestní styk mezi matkou a synem či matkou a dcerou*
- *incestní styk mezi otcem a dcerou*
- *incestní vztah mezi sourozenci opačného pohlaví*
- *homosexuální incest s vlastním synem*

Nejčastěji se vyskytuje incest typu otec a dcera tu tvoří až 80% všech případů, naopak za méně vyjíméčné se považuje styk matky a syna anebo matky a dcery, tyto případy jsou velice ojedinělé. Incestní vztah mezi sourozenci opačného pohlaví je také velmi častý. Spočívá v sexuální zvědavosti dítěte. Homosexuální vztahy jsou spíše vyjíméčné.³⁷

³⁷ HANUŠOVÁ, J. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. Incest, s. 8. ISBN 80-86991-64-4.

2.2 Rodina a dítě

„Řada studií uvádí, že násilí spáchané na dětech vlastní rodinou působí na dítě závažným způsobem než páchané lidmi mimo rodinu. Důvody jsou na místě, dítě, které je nemocné nebo jinak oslabené je mnohem více závislé na rodině, jak tělesně tak i emočně. Rodiče jsou pro dítě v době jeho vývoje identifikačními vzory, které ovlivňují jeho chování v pozdějším věku.“³⁸

„Základní funkcí vztahů mezi rodičem a dítětem je poskytování fyzického a emočního uspokojení dítěti, které je podmíněno ochranou před vnějším a vnitřním ohrožením. Vztah matky a dítěte z hlediska poskytování a přijímání bezpečí se nazývá teorie vazby. Vytvořil jí anglický psychoanalytik sir John Bowlby.

Primární motivací každého narozeného dítěte je podle Bowlbyho hledání ochrany před ohrožením. Toto chování pojmenoval vazbovým chováním. Vazbové chování u dítěte zahrnuje vyhledávání tělesné blízkosti pečovatele, emoční projevy ve formě pláče, křiku nebo usmívání, orientování se v prostoru a věšení se. Vazbové chování dítěte vyvolává na straně pečovatele specifickou odpověď, která má za cíl odstranění ohrožení a poskytnutí bezpečí. Tak vzniká mezi matkou a dítětem, nebo jiným pečovatelem vztah, který je pojmenován bezpečná vazba (Ainsworth et al. 1979). Zkušenost dětí s bezpečnou vazbou je založena na „odevzdávání“ úzkosti pečovateli a přijímání pocitu bezpečí.“³⁹

„Kvalita vazby mezi dítětem a rodičem spočívá na mnoha ukazatelích. Nejvýznamnějším ukazatelem kvality vazby mezi rodičem a dítětem je zkušenost rodičů s vlastními rodiči. Podle srovnání kvality vazeb ve dvou generacích bylo zjištěno, že vazba rodiče je sdílená se svým vlastním rodičem a je stejná jako, vazba rodiče s dítětem (Main a Solomon, 1990, Fonagy et al., 1991). Toto srovnání je velice významné z důvodu zjištění, že součástí vazby, kterou rodič předává svému dítěti, jsou všechny emočně významné události, včetně těch nejvíce traumatických jako je sexuální zneužívání dítěte. Můžeme tedy říci, že

³⁸ Srov. Kolektiv autorů. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. vydání. Praha: IREAS, 2007. Kapitola 1. O syndromu CAN, s. 31. ISBN 978-80-86684-47-5.

³⁹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 6. Sexuální zneužívání dítěte v rodině, s. 99. ISBN 80-247-0929-5.

dítěti už je předem dán určitý traumatizující potenciál, který může a nemusí být uskutečněn.

Mezi jednotlivými členy rodiny panují nejrůznější typy vazeb. Jestliže má dítě s jedním z rodičů nedobré vztahy čili „nejistou vazbu“, nemusí ji sdílet i s druhým rodičem. Z hlediska vývoje je velmi důležité, aby dítě mělo alespoň s jedním z rodičů bezpečnou vazbu. V situaci, kdy dítě je sexuálně zneužíváno jedním z rodičů, může ten druhý dítě ochránit před dalším zneužitím. Díky existenci intrafamilinárního sexuálního zneužívání je existence bezpečné vazby mezi rodičem a dítětem je velice řídká. Časné zastavení sexuálního zneužívání na dítěti se děje pouze v rodině, kdy násilí nemá systematický charakter a je orientováno na jednoho člena rodiny.⁴⁰

2.3 Incest v rodině a jeho charakteristika

„ Slovo incest je odvozeno z latinského slova incestare, což znamená poskvřnit.“⁴¹

„Incest v rodině se odehrává ve všech sociálních skupinách. Rodiny, které můžou na povrch vypadat úplně normálně bezproblémově, jsou často nějak narušené. Důležitou roli zde hraje to, jestli je nějak narušen vztah mezi manželi, protože zneuživatelé je většinou otec nebo muž, který je v otcovské roli čili otčím nebo přítel matky. Existuje několik teorií, proč vlastně dochází ke zneužívání. V jedné se říká, že vlastně vůbec nejde o sex, ale spíš o zneužití moci, o snahu udržet si moc nad teritoriem, a o touhu po bezelstné lásce, kterou může nabídnout jedině dítě. Na druhé straně jsem slyšela názory odborníků, že to vůbec není pravda, že tam jde hlavně o sex, kdy muž nezvládne své pudy, když žije v domácnosti s půvabnou dívkou a začne s ní sexuálně žít.

„Z výzkumů, které nám nabízí sociologové a antropologové se dozvídáme, že zákaz rodinného incestu je v historickém kontextu jedno z nejvíce rozšířených

⁴⁰ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 6. Sexuální zneužívání dětí v rodině, s. 100. ISBN 80-247-0929-5.

⁴¹ HANUŠOVA, J. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. Incest, s. 8. ISBN 80-86991-64-4.

tabu ve všech kulturách. V dnešní době dostáváme zprávy, že se počet sexuálně zneužívaných dětí rodinnými příslušníky stále zvyšuje. Nejčastěji jsou sexuálně zneužívané děti v rodině. Především se jedná o incest pokrevně příbuzných (otec – dcera) nebo nepřímý (zneužití nevlastního dítěte náhradním otcem, druhem matky). Incest je tedy definován jako sexuální styk mezi příbuznými osobami – rodiči a dětmi, prarodiči a vnuky, popřípadě i sourozenci. V řadě států je tento čin trestně stíhán a odsuzován. U dětí, které jsou sexuálně zneužívané vlastním rodičem, dochází k závažným duševním zraněním dítěte.⁴²

„Charakteristika incestu v rodině zahrnuje několik dynamik, které vyplývají z kvality emočních vztahů mezi členy rodiny a z jejich vzájemných interakcí. Cílem vzájemných interakcí je uspokojování individuálních emočních potřeb členů rodiny. Uspokojování emočních potřeb v incestních rodinách se děje na úkor ostatních členů rodiny a není tedy vzájemné. Členové rodiny, kde dochází k incestu často nemívají mnoho přátel a vyhýbají se jakémukoliv kontaktu s druhými osobami. Děti často bývají rodiči odrazovány, aby navazovaly kontakty s vrstevníky. Vztahy s vrstevníky jsou pro ně velice problematické, těžce navazují kontakty s cizí osobou. Kontakt s vnějším světem zprostředkovává zneužívající rodič, využívá svoji autoritu a snaží se posilovat závislost ostatních členů rodiny na něm samém. Uplatňováním moci na dítě či rodinu dochází ke strachu z autority.

Strach z autority je charakteristický i k vnějším osobám a institucím, jako jsou odbory sociální péče, policie, psychologické a pedagogické autority. Zde se u autority, která disponuje mocí, promítá strach z následků, že bude odhalen. V rodině, kde se vyskytuje problém incestu, se paralelně objevuje nedostatek empatie u všech členů rodiny. U rodičů, kteří dítě zneužívá, se objevuje omezená schopnost porozumění myšlenkovým pochodům a emocím ostatních členů rodiny.

⁴² Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí II. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola 3. Rodina s incestem, s. 41. ISBN 80-7184-878-6.

Dále zde dochází k narušené komunikaci mezi členy rodiny. Do popředí se dostávají práva silnějšího.⁴³

2.4 Nezneužívající rodič

„Podle některých autorů je hlavní charakteristika nezneužívajícího rodiče jako chronické setkávání v poskytování bezpečí dítěte. Ve většině případů se v pozici nezneužívajícího rodiče obvykle vyskytuje matka, pro kterou je toto zjištění šokující a traumatizující. Dítěti, které je pohlavně zneužíváno chybí především fyzický kontakt s matkou nebo emoční přítomnost matky a nezájem o dění v rodině. Nejčastější fyzická nepřítomnost zneužívaného dítěte má podobu pozdních příchodů či pracovní vytíženost rodiče. Nastat může i situace, kdy nezneužívající rodič je fyzicky přítomen, ale nevšímá si, co se kolem něj děje anebo to ignoruje a dělá, že nic nevidí. Rodič tak vytváří situaci, která vede k incestnímu zneužívání.

Některé z matek v incestních rodinách jsou ovládány partnerem, který sexuální činy na dítěti vykonává. Matky volí formu mlčení v zájmu udržení rodiny. Tyto matky mají většinou nízké sebevědomí, málo zájmů a přátel. Chybí jim sociální dovednosti, a proto nechávají kontakt se světem na manželovi, který rozhoduje, co je správné.

Nezneužívající rodič je ve vztahu s partnerem, který dítě zneužívá často trvale frustrován a objevují se u něj psychosomatické potíže mezi, které patří bolesti hlavy, páteře či únavný syndrom. Tyto potíže mohou nezneužívajícího rodiče vzdálit od dítěte a tím pádem ztrácí pojem o rodinném dění. Jednání nezneužívajícího rodiče má základ především ve vztahu s vlastními rodiči, které vyplývá z jejich emoční zkušenosti se sexuálním zneužíváním v dětství.⁴⁴

⁴³ Srov. ŠMOLKA, P. *Nevěra pod podváděné a podvádějící*. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, 2003. Kapitola 8. Hlavní typy aneb Abeceda nevěr, s 55. ISBN 80-247-0397-1.

⁴⁴ Srov. MUFSONOVÁ A., KRANZOVÁ R. *O týrání a zneužívání*. Eva Hauserová. 1. vydání. Praha : Lidové noviny, 1996. Kapitola 2. Povaha a důsledky různých typů týrání a zneužívání, s.59-63. ISBN 80-7106-194-8.

V publikaci o Sexuálním zneužívání od Jaroslavy Hanušové se dozvídáme o nejčastějších reakcích nezneužívajícího rodiče.

- 1) „Když matka zjistí, že je dítě sexuálně zneužíváno rodičem, okamžitě opustí otce a děti si bere sebou. Tuto událost nahlásí na příslušné orgány, které situaci začnou řešit. Chce se s manželem rozvést
- 2) Matka věří dítěti a podporuje ho. Problém oznámí krizovému centru pro děti či na linku bezpečí. Matka usiluje o to, aby se manžel šel léčit, nechce rozbít rodinu.
- 3) Po svěřením dítěte ho matka podporuje, ale po ujištění otce o nepravdivosti se matka přidává na otcovu stranu.
- 4) Dítě se svěří matce a ta mu poradí ať se otci raději vyhýbá. Nikomu nic matka neřekne.
- 5) Dítě se svěří matce a ta ho obviní ze lži.
- 6) Dítě se svěří matce a ta událost řeší s otcem a přechází na stranu otce.
- 7) Matka sponzoruje chování sama, ale ignoruje to.
- 8) Matka sponzoruje chování sama a aktivně mu napomáhá. Nejčastěji se objevuje v rodině, kde je otec alkoholik.“⁴⁵

⁴⁵ Srov. HANUŠOVÁ, J. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. 2006. Incest, s. 9-10. ISBN 80-86991-64-4.

3 Komerční sexualizované násilí na dětech

„Problematika CSA čili sexuálního zneužívání dětí otevřela problematiku komerčního sexuálního zneužívání jako nejzávažnější formy CAN v současnosti. Komerční sexuální zneužívání se během posledních deseti let stalo závažným mezinárodním problémem. To přimělo organizace systematicky se zabývat komerčním sexuálním zneužíváním dětí.“⁴⁶

„Při řešení problematiky sexuálního zneužívání dětí se stále více soustřeďuje pozornost odborné a laické veřejnosti na jeho zvláštní podobu, při níž se setkává tento nepříznivý jev s komercí a posléze s organizovaným zločinem. Toto spojení bylo nazváno komerčním sexuálním zneužíváním či vykořisťováním dětí Commercial Sexual Exploitation of Children = CSEC. Jeho definici popíšu v následující kapitole.“⁴⁷

3.1 Definice komerčního sexuálního zneužívání

„Definice komerčního sexuálního se začala vyvíjet v roce 1996 ve Stockholmu, kde se konal 1. světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí, na kterém byla konsensuálně přijata definice komerčního sexuálního zneužívání dětí.“⁴⁸

Definice byla přijata jako: *„ použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo odměnu v naturáliích mezi dítětem a zákazníkem, dítětem a prostředníkem nebo dítětem a agentem nebo jinými osobami, které vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely.*

⁴⁶ HANUŠOVÁ, J. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. Incest, s. 8. ISBN 80-86991-64-4.

⁴⁷ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 8. Komerční sexuální zneužívání dětí, s. 139. ISBN 80-247-0929-5.

⁴⁸ Srov. VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 2. Komerční sexuální zneužívání dětí, s. 25. ISBN 80-247-1138-9.

Kongres přijal tři formy komerčního sexuálního zneužívání a to:

- 1) *Dětskou prostituci*
- 2) *Dětskou pornografii*
- 3) *Obchod s dětmi*⁴⁹

1) Dětská prostituce

Pojmem dětské prostituce chápeme jako: „využívání dětí při sexuálních aktivitách za úplatu nebo poskytnutí jiného plnění.“⁵⁰

Podobnou definici uvádí i autoři E. Vaníčková, K. Provazník a Z. Hadjn Mousová: „*dětská prostituce je zjednání nebo nabízení služeb dítěte k provádění sexuálních aktů za peníze nebo jinou odměnu s touto osobou nebo kteroukoli jinou osobou.*“⁵¹

„V současné době je stále větší počet dětí, které se nabízejí tuzemským i zahraničním klientům, kteří nezletilé ratolesti považují za snadno dosažitelnou kořist. Většinou jsou to nevinné oběti. Děti na ulici vyhánějí neutešená finanční situace rodiny, kterou děti musí svým přičiněním vylepšovat. V jiných případech je prostituce důsledkem domácího násilí, které děti řeší bezhlavým únikem z rodinného hnízda a následným prodáváním vlastního těla.“⁵²

2) Dětská pornografie

Pojmem dětské pornografie chápeme: „*je to jakékoli spodobnění dítěte účastnícího se skutečné nebo předstírané explicitní sexuální aktivity, ať už je toto*

⁴⁹ VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 2. Komerční sexuální zneužívání dětí, s. 25. ISBN 80-247-1138-9.

⁵⁰ Tamtéž. s. 30

⁵¹ VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJN, MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí II. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity Karlovy, 1999. Kapitola 10. Komerční sexuální zneužívání, s. 55. ISBN 80-7184-878-6.

⁵² Srov. MILFAIT, R. *Komerční sexualizované násilí an dětí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. Kapitola 1.5 Vykořisťování dětí v prostituci a pornografii, s. 45-46. ISBN 978-7367-320-8.

*spodobení provedeno jakýmkoli způsobem, a rovněž tak jakékoli spodobení sexuálních orgánů dítěte určené primárně k sexuálním účelům.*⁵³

Autoři E. Vaníčková, K. Provazník a Z. Hadjn Moussová vidí dětskou pornografii jako: „jakýkoli zvukový nebo obrazový materiál, který používá děti v sexuální kontextu.

Obrazový materiál je vnímán v podobě vyobrazení dítěte v sexuální činnosti, skutečné či simulované anebo nemravné vystavování pohlavních orgánů. Do obrazového materiálu spadá i distribuce a jejím rozšiřování.

Zvukový materiál obsahuje jakékoli zvukové nahrávky, kde se vyskytuje dětský hlas za účelem uspokojení uživatele. Dále zahrnuje distribuci její rozšiřování anebo používání.⁵⁴

V současné době je trh přehlcn moderními technologiemi, kam spadá například internet, mobilní telefon, web-kamery. Díky těmto technologiím je lehce dostupné získat materiál s dětskou pornografií přímo od dětí, a to prostřednictvím komunikace přes chat, ICQ, Skype nebo webové kamery.

3) Obchod s dětmi

Za obchod s dětmi se považuje: „*jakákoli transakce, na jejímž základě je dítě předáno jednou osobou nebo skupinou osob jiné osobě nebo skupině osob, a to za úplaty nebo poskytnutí jiného plnění.*“⁵⁵

Autoři E. Vaníčková, K. Provazník a Z. Hadjn Moussová se v této definici podobně shodují s P. Weissem a uvádí, že prodejem dětí se myslí: „*přemístění dítěte z jedné strany na druhou, výměnou za finanční nebo jinou odměnu.*“⁵⁶

⁵³WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 8. Komerční sexuální zneužívání, s. 142. ISBN 80-247-0929-5.

⁵⁴ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí II. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola 10. Komerční sexuální zneužívání, s. 55. ISBN 80-7184-878-6.

⁵⁵ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 8. Komerční sexuální zneužívání, s. 141. ISBN 80-247-0929-5.

⁵⁶ VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí II. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola 10. Komerční sexuální zneužívání, s. 55. ISBN 80-7184-878-6.

3.2 Příčiny komerčního sexuálního zneužívání

„Uvádí se, že příčinou komerčního zneužívání dětí tkví v několika faktorech, které na sebe působí. Nejčastější příčinou je chudoba a to ve všech jejích formách od ekonomicky slabých rodin, které jsou závislé na sociálních dávkách až po státy 3. světa, které jsou živnou půdou pro dětskou prostituci. Podobný vliv můžeme zaznamenat i v některých našich regionech postižených nezaměstnaností, vysokou migrací a vyšším výskytem sociálních rizikových faktorů. Kumulace všech forem chudoby se stává příčinou dětské prostituce a stále častěji se lze setkat se situací, kdy děti samy jsou ochotné přistoupit k jakékoli sexuální aktivitě za peníze, ač nežijí v chudobných podmínkách. Dále je třeba jmenovat osobní zkušenost se sexuálním zneužitím v dětství, diskriminace, válka, hladomor. Dále se mohou projevit problémy v rodině, kde se vyskytuje alkoholismus, sexuální zneužívání dítěte nebo rozvod rodičů. Příčinou mohou být i všechny formy organizovaného násilí. Všechny tyto faktory jsou uvedené v kartě pro lékaře z roku 2006.

Komerční forma zneužívání dětí se rozšiřuje několika směry. Předně se dotýká podstatně více jedinců než pouze jednoho sexuálního abúzora (pachatele) a jeho obětí. Do tohoto procesu často vstupují aktivity, které jen využívají objednávky, přičemž hlavní pachatelé jsou často daleko od místa činu. Tato kriminální činnost se vyznačuje velkou mobilitou, překračující státní hranice. Tím nabývá růstu organizovaného zločinu a stává se přímo jeho součástí.“⁵⁷

⁵⁷ Srov. MILFAIT, R. *Komerční sexualizované násilí an dětech*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. Kapitola 1.3 Rizikové děti, rizikové faktory a situace, s. 26.27. ISBN 978-7367-320-8.

4 Dítě jako oběť sexuálního zneužívání

„Děti bývají často oběťmi nejrůznějšího násilí či sexuálního zneužívání. Být obětí takové skutku, ohrožuje dítě jak psychicky tak i emocionálně. Děti ztrácejí pocit bezpečí a jistoty. Může se stát obětí jednorázového nebo opakovaného zneužití pachatelem. Dítě, které je obětí sexuálního zneužívání vyvolává v pachateli pocity sexuálního pnutí. To znamená, že dítě je zahlceno zneužívajícím sexuálními pocity a přináší tím dítěti naléhavou potřebu jejich uspokojení. Tím se může stát oběť rukojmím zneužívané osoby. Oběť si do určitého věku nic neuvědomuje, většinou nerozumí, co se s ním děje. Podstatu tohoto chování začne chápat až s uvědomováním si sexuality tedy kole osmého až desátého roku. Dítě ve většině případů pouze tuší, že se s ním děje něco zvláštního.

Pokud dítě odmítne nebo se začne bránit opakovanému zneužívání většinou je fyzicky či psychicky potrestáno. Nejhlubší následky sexuálního zneužívání pro dětské oběti je, jestliže pachatelem je jeden z rodičů nebo-li takzvaný incest.“⁵⁸

4.1 Rizikové faktory

Oběťmi sexuálního zneužívání bývají častěji dívky než muži. Může k němu dojít v jakémkoli prostředí, v každé společenské vrstvě a ve všech lidských rasách.

Mezi rizikové faktory patří:

a) „Osobní charakteristiky dítěte

Dunovský ve své knize zmiňuje už o koketním chování malých dětí, které se snaží vetřít do přízně svých rodičů či jiného dospělého.

⁵⁸ Srov. PÖTHER, P. Dítě v ohrožení. 2 rozšřf. Vydání. Praha: G plus G, 1999. s. 56-57. ISBN 80-86103-21-8.

b) Nízké sebehodnocení

Jsou to děti, které jsou závislé na svém okolí a děti s určitým fyzickým nebo psychickým postižením.

c) Nedostatečná znalost sexuální výchovy

Rizikové jsou především děti, kde většinou chybí informovanost dítěte o svém těle a sexuálním chování.

d) Rodinné charakteristiky

Dítě, které vyrůstá v rodině, kde chybí láska a porozumění tak se uchyluje k člověku, který může situace zneužít a dítěti ublížit. V rodině se mohou objevit i další problémy jako jsou drogy, alkohol a podobně.

e) Rozpad rodiny

Dítě žije pouze s jedním rodičem, větší riziko představuje soužití dcery s otcem anebo pokud si matka najde nového přítele a dcera žije s nimi pod jednou střechou.

f) Děti mentálně retardované nebo jinak postižené

U mentálně retardovaných dětí předpokládá pachatel, že děti neví, co se s nimi děje. Podobné je to i u dalších postižení.⁵⁹

Mezi další rizika podle J. Dunovského, Z. Dytrycha a Z. Matějčka z knihy Týrané, zneužívané a zanedbané dítě, můžeme uvést :

⁵⁹ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola 2. Formy sexuálního zneužití, s. 17-18. ISBN 80-7184-878-6.

g) „Děti, kdy matka je na delší dobu mimo domov

Zde se jedná o hospitalizaci v nemocnici, dlouhodobé lázeňské pobyty, pravidelné noční služby.

h) Děti, které jsou ponechány bez dozoru anebo děti svěřené

Mezi takové osoby patří ty, které neznáme anebo těm, kterým svěříme dítě do péče, například vychovatelé ve volném času, chůvy, pedagogové.⁶⁰

4.2 Viktimizace dítěte

Než se začnu zabývat samotnou viktimizací obětí, ráda bych vysvětlila pojem viktimizace.

„Viktimizace je vědní obor nebo proces, ve kterém se člověk stává obětí trestného činu. Viktimizace se zabývá osobností i otázkou pomoci oběti na, které byl spáchán trestní čin. Viktimnost představuje souhrn předpokladů, které zvyšují pravděpodobnost, že se osoba stane obětí trestného činu. Nevztahuje se však na všechny druhy kriminality, které známe. Výjimku tvoří pohlavní zneužívání, které je ovlivněno věkem oběti. Zasahuje pouze oběti do osmnácti let.“⁶¹

„Viktimizace je ovlivněna několika faktory, jako například vztah mezi obětí a pachatelem. Tento faktor silně nahrává vzniku kriminogenní situace. Dále mohou existovat vztahy objektivní, jsou závislé jak na oběti, tak na pachateli jako je například otec-dcera, učitel-žákyně a podobně. Může to být i mimo jiné shoda bydliště například sousedství, nebo shoda společných zájmů. Do vztahu subjektivní povahy, lze zařadit takové, kdy si obě strany uvědomují svou nelibost, sympatie, nenávisť či přátelství. Z tohoto faktoru lze vyvozovat, zjištění, že jen

⁶⁰ DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 7. Sexuálně zneužívané děti, s. 77-78. ISBN 80-7169-192-5.

⁶¹ Srov. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 87. ISBN 80-7179-177-6.

jedna třetina pachatelů pohlavního zneužívání pochází z cizího prostředí. Právě tento vztah je pro řadu pachatelů trestné činnosti nevýhodný, protože jsou oběti známí. Zakryt trestnou činností pak může vést i k velmi závažným trestným činům, například kvůli obavě prozrazení mohou oběť zavraždit. Samotné chování oběti před činem, při jeho průběhu i po jeho dokonání může výrazně ovlivnit, jak vlastní iniciaci, tak průběh a následky spáchaného trestního činu⁶²

V každém chování můžeme najít prvky, které ovlivňují nebo mohou být iniciující či brzdící. Mezi takové prvky patří například vyzývavost a lehkovážnost.

Viktimizaci oběti můžeme rozdělit na:

a) Prvotní, která je způsobena vlastním trestním činem.

Mezi nejzákladnější faktor patří neakceptování faktu, že dítě stalo obětí trestného činu. Může se vyskytnout nedůvěra k dítěti, kdy se zpochybňuje, zda si dítě čin nevymyslelo. Nebo se klade nátlak na oběť, aby svědčila proti pachateli, i když si to nepřeje. Tento vztah se může vyskytnout u osob pachatel-otec, sourozenci, příbuzní, kamarádi, přítel. Důvodem mohou být i okolnosti, které vyplují na povrch, když se oběť svěří. Dítě čili oběť nechce s nikým mluvit a uzavře se do sebe. Tento stav může řešit pomocí alkoholu, omamných látek, sexuální aktivity a další.

b) Druhotná viktimizace souvisí z činností státních orgánů po zjištění mravnostního trestného činu. Do druhotné viktimizace spadají orgány činné v trestním řízení, policejní orgány, orgány státní samosprávy.

Tyto orgány mohou způsobit dítěti:

- necitlivý, lhostejný přístup k oběti,
- opakované a dlouhodobé výslechy,
- nejistota dítěte, zda mu někdo uvěří a nedůvěryhodnost jeho výpovědi,

⁶² Srov. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 85. ISBN 80-7179-177-6.

- konfrontace oběti s obviněným.⁶³

⁶³Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 3. Trendy v oblasti pohlavního zneužívání podle policejních statistik, s. 54-55. ISBN 80-247-0929-5.

5 Pachatel sexuálního zneužívání

Celkově se většina pachatelů trestných činů pohlavního zneužívání a znásilnění pochází z řad rodičů poškozených dětí, dále z řad ostatního příbuzenstva a zcela ojediněle je pachatelem osoba bez bližšího vztahu k poškozenému dítěti. „Pachateli sexuálního zneužívání jsou podle výzkumů nejčastěji především muži a to v 80-ti procentech, na ženy připadá 1 procento a cizí osobou jsou děti zneužívány 10-ti procentech. Musíme brát v potaz, že tyto výzkumy jsou pouze předběžné. Stále více přibývá případů, kdy se sexuální zneužívání ani nezjistí, protože se děti o tomto problému bojí mluvit nebo se stydí.“⁶⁴

5.1 Charakteristika pachatele

„Charakteristika pachatele není jednoduchá, naopak je příliš rozmanitá. Ukázalo se, že socioekonomická úroveň povolání, vzdělání, náboženství a věku nemá žádný vliv na to, jak dítě uchránit. Doylová uvádí, i když je věková hranice pachatelů zneužívání kolem 80 let, s průměrem kolem 38 let to neznamená to, že člověk starší přes 80 let přestane dítě pohlavně zneužívat. Pokud je schopen sexuální aktivity, může nadále zneužívat.“⁶⁵

„V knize od Vladimíra Täubnera se dozvídáme, že podle J. Rabocha pocházejí pachatelé sexuálního zneužívání především z rodin s více dětmi. Vvádí, že průměrný věk pachatelů je nižší než 40 let a mají většinou problém s alkoholem.“⁶⁶

„Pohlavně zneužívat může podle odborníku i dítě. Většinou se jedná o sourozence, kteří jsou a nebo byli zneužíváni. Mezi pachateli zneužívání se

⁶⁴ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola 2. Formy sexuálního zneužití, s. 21-22. ISBN 80-7184-878-6.

⁶⁵ Srov. tamtéž s. 21-22.

⁶⁶ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. Pachatel, s. 44. ISBN 80-85573-72-5.

mohou vyskytnout i adolescenti, kteří obražejí svůj zájem k mladším obětem. Někteří autoři uvádějí, že pokud se jedná o pracovní pozici, často tyto osoby vyhledávají profese, kde s dětmi přímo pracují. Mezi takové profese patří například vychovatelé ve volnočasových střediscích, instruktoři, pedagogové a podobně. Tyto profesní skupiny mají více příležitostí ke zneužívání a také kriminalita s jejich výkonem tak trošku souvisí. Způsoby pohlavního zneužívání jsou závislé na věku. Mladší učitelé a vychovatelé chtějí dosáhnout pohlavního styku, kdežto starší jedinci volí formu osahávání. Doylová dále uvádí, že pachatelé, kteří zneužívají děti, se často zajímají o adopci nebo pěstounskou péči.⁶⁷

„Americký odborník D. Finkelhor uvádí 4 základní faktory, které nacházíme v chování pachatelů:

1. je to určitý silný motiv pro sexuální zneužívání,
2. musí překonat vnitřní napětí, které stojí proti sexuálnímu motivu,
3. musí překonat vnější poměry, aby mohl čin provést,
4. musí překonat odpor dítěte, které chce sexuálně zneužít.⁶⁸

„Charakteristické znaky, které se vyskytují u pachatele sexuálního zneužívání jsou především nízké sebevědomí, obtížně navazuje s někým kontakt a má pocity citové izolace. Jedinci s podobnými rysy se cítí vyhozeni ze společnosti a žijí na jejím okraji. Pro děti většinou nejsou přitažliví, ale mohou snadno navázat kontakt s dětmi, které se cítí být také osamělé. Dále to může být jedinec, který těžko komunikuje s vrstevníky a s dospělými. Chybí mu sociální dovednosti a ve společnosti dětí se pohybuje snáze. Jestliže žije v rodině tak většinou pouze s matkou a jeho sexuální zájem e může obrátit na blízké členy rodiny, jakou jsou neteře, synovce a podobně. Hledají zaměstnání, kde mohou být v kontaktu s dětmi.

⁶⁷ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-.MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola 2. Formy sexuálního zneužití, s. 22-23. ISBN 80-7184-878-6.

⁶⁸ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí. 1.* vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. Pachatel, s. 45. ISBN 80-85573-72-5.

Jiným případem může být i člověk, který je velmi oceňován, má mnoho úspěchu a snaží se těmito úspěchy zastřít své sklony k sexuálnímu zneužívání dětí. Tito jedinci pracují nebo si volí prestižní zaměstnání, angažují v boji pro ochranu práva a morálky, působí v různých spolcích a podobně. Finkelhor a kol. říkají, že většina pachatelů pochází z vysoce ceněných funkcí a mají velmi dobré sociální prostředí. Často žijí v rodinách s vlastními dětmi a mají rozvinuté sociální dovednosti.⁶⁹

5.2 Členění pachatelů

V této části bych podrobně uvedla, s jakými druhy pachatele se může dítě ve svém okolí.

A. **„Situční pachatelé** - sexuální zaměření není orientováno a děti a do interakce s nimi se dostávají z různých příčin.

Dělíme je na :

- 1) Retardovaní – pachatelé mají nižší sebevědomí, děti jsou pouze náhradním objektem.
- 2) Morálně narušení – pachatelé využívají bezbranného dítěte a dopouští se na něm různých kriminálních aktivit.
- 3) Sexuálně nevyzrálí – pachatelova sexuální orientace není jednoznačná, děti jsou pro něj pouhým experimentem.
- 4) Inadekvátní – pedofilní jednání je příznakem duševní choroby

⁶⁹ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola 2. Formy sexuálního zneužití, s. 24-25. ISBN 80-7184-878-6.

B. **Preferenční pedofilové** – jedinci, kteří jsou k dětem přitahováni svým sexuální pudem.⁷⁰

Jak už jsem zde uvedla mezi pachatelé sexuálního zneužívání dětí patří i pachatelé, kterým se říká pedofilové.

U těchto pachatelů bych se chtěla ještě zdržet. Pedofilové bývají většinou muži. „Mezi ženami se pravá pedofílie nevyskytuje. Je potřeba zdůraznit, že ve většině zemí je pedofílie trestná a rozhodně nepatří mezi všeobecně akceptovatelné sexuální záliby. Narozdíl od mnoha ostatních zálib má navíc, bohužel často skutečně velmi negativní dopad na případné objekty zájmu pedofilů. V odborném pojetí je pedofílie trvalá nebo dlouhodobá náklonnost s erotickým rozměrem převážně vůči nedospělým chlapcům nebo dívkám. Pedofílie má povahu celoživotní a s věkem se mohou měnit sexuální deviace. Někdy se nepodaří potlačit deviantní tendence a pokusí se je pedofilní jedinec realizovat, což je pro oběť tedy dítě velmi nebezpečné. Pokud pedofil není agresivní, tak bývá vztah s dítětem většinou dlouho utajen. U agresivního typu je známka vysoké přichylnosti k dětem. Alarmující je, že většina pedofilních mužů se odmítá léčit a nevyhledává žádnou odbornou pomoc.“⁷¹

Dělíme je na typy :

- 1) „Svádivý – k dětem se chovají stejně jako k dospělým sexuálním partnerům, mají vztah s více dětmi.
- 2) Introvertovaní – nedokážou s dětmi komunikovat, zaměřují se na menší děti. Jsou to typičtí pedofilové, kteří obcházejí dětská hřiště. Před dětmi se mohou obnažovat, říkají jim oplzlá slova.

⁷⁰ Srov. *Svět očima dětí – informační materiál preventivního projektu*. Ministerstvo vnitra : odbor tisku a public relations, 2006. s. 262-263.

⁷¹ Srov. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 85. ISBN 80-7179-177-6.

3) Sadističtí – jedinci si dokáží vzrušit pouze tehdy, když své oběti týrají a to buď fyzicky či psychicky.

C. **Adolescenti** – tito pachatelé mohou být zařazeni do výše uvedených podskupin, které jsem zde uvedla. Velká část z nich patří do morálně narušených. Jejich chování většinou vyplívá z jejich dětství, v minulosti mohlo být svědkem či přímo obětí sexuálního zneužívání.⁷²

V knize „Nejstřeženější tajemství sexuální zneužívání dětí“ od Vladimíra Taubnera se dočítáme, že Godtel R. člení pachatelé sexuálního zneužívání podle věku.

1. *„Mladé retardované pachatele bez vazeb (mladiství 14-17 let, dospívající 18-20 let, mladí lidé 21-25 let) jsou nápadní svojí nejistotou, egocentrismem, nedisciplinovaností a chybějí schopnosti empatie. Pachatelé mohou být hrubí a násilničtí.*
2. *Pedofilové středního věku, u nichž je úchylka vrozená, jsou fixovaní na děti jakožto sexuální objekty. Společná tabu, nebezpečí trestu je žene tyto pedofily do pedagogických povolání. Málo používají násilí, jsou romantičtí, bývají inteligentní a mohou mít neurotické problémy.*
3. *Starší pedofilní pachatelé vykazují nenápadný životopis. Nemívají narušený sexuální život. Jako důvody pozdní sexuální delikvence uvádějí duševní labilitu, selhávání potence při zachování touhy, ztrátu erotické jistoty. Podobně se chovají i drogově závislí jedinci.*

⁷² Srov. Svět očima dětí – informační materiál preventivního projektu. Ministerstvo vnitra : odbor tisku a public relations, 2006. s. 262-263.

*Chybí jim vitalita. Hlavní problémem delikventů je podle odborníků biologická porucha vývoje a zralosti.*⁷³

5.3 Sexuální zneužívání dětí pachatelem před pubertou

„Pachatelem sexuálního zneužívání dětí, které jsou před pubertou, bývá většinou jedinec, který má pedofilní sklony. Děti zneužívá bez větší agresivity. Brutální agresivní chování vůči dítěti je velice vzácné. Pachatele svádí k agresivitě to, že zde je velký věkový rozdíl mezi ním a obětí. S dítětem pachatel může snadno manipulovat.

Pachatelé, kteří jsou nedelegantní, vidí dítě jako náhradní sexuální objekt. Jsou zaměřeni na dosažení pohlavního styku s obětí. S dítětem jednají, jako by bylo dospělé, což může dítěti způsobit různá poranění pohlavního ústrojí. Většinou se jedná o pachatele, kteří jsou psychopatictí, opilí či s lehkým mentálním defektem. Podle výzkumů se zjistilo, že až jednu třetinu pohlavního zneužívání na dětech předpubertálních páchají muži starší padesáti let, kteří nejsou aktivní ve svých partnerských vztazích. Motivace tohoto činu vyplývá s pachatelovým věkem, kdy mu s věkem ubývají schopnosti realizovat sex s nepreferovaným dospělým. Převahu tím získala deviantní pedofilní tendence.⁷⁴

5.4 Sexuální zneužívání dětí pachatelem pubescentů a dospívajících

U dětí před pubertou nemohou pachatelé příliš ovlivňovat autentickou sexuální aktivitu dětí. Jejich situace je odlišná. Zralost těchto pubescentů bývá

⁷³ TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. Pachatel, s. 45-46. ISBN 80-85573-72-5.

⁷⁴ Srov. WEIS, P. *Sexuální zneužívání pachatelé a oběti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000. Kapitola 10. Forezní posuzování pachatelů sexuálního zneužívání, s. 141-142. ISBN 80-7169-795-8.

zdrojem erotické atraktivity. Oběti mohou vzbuzovat v pachateli sexuální touhu. Sexuální orientace těchto pachatelů není nikdy deviantní.

Pachatelé, kteří se zaměřují na nezralé erotické objekty, bývají předmětem jejich zájmu především tělesná nedozrálost a nezkušenost oběti. Sexuologové hovoří o neanidofilii což znamená erotický zájem o nezralé dívky nebo o afebofilii, která znamená erotický zájem o chlapce.

Pachatel přistupuje k pubescentovi odlišně než k dospělému člověku. Objevuje se zde celá řada chování, která jsou běžná v partnerských vztazích od znásilnění, manipulování penězi a dary až po dlouhodobé trvající vztahy. Tito pachatelé bývají málo nápadní a těžko zde rozeznáváme sexuální zneužívání. Existuje řada prostitutek a prostitutů, kteří mají původ právě z pubescentů. Většinou dochází k prostituci u pubescentů při útěku z rodiny, z dětských domovů a jiných sociálních ústavů. Bývají snadnou kořistí, protože jsou sociálně izolovaní a snadno se stávají obětí různých živlů.

5.5 Pachatelé incestu

V této podkapitole bych navázala na kapitolu, kde jsem se zabývala incestem v rodině. Jak už jsem uváděla nejčastější formou incestu je styk mezi otcem a dcerou. Chování otců čili pachatelů bývá různorodé. „Někdy dochází u pachatele-otce k chování, které by se dalo nazvat jako milenecké. Takové to chování většinou probíhá bez odporu oběti. Braecker S. píše, že 80% sexuálního zneužívání, probíhá s otcem dítěte a někdy dochází i k jeho spokojenosti.

Pachatelé rádi vyhrocují vztah s matkou oběti. Tyto konflikty jsou pro pachatele tedy otce velmi příznivé, jelikož tak na svou stranu dostává dceru. Role matky zneužívané dcery bývá většinou pasivní.“⁷⁵

Miller B. (1982, str. 44) ve svých psychologických analýzách popisuje pachatele následovně: „*Muži neberou sex s dítětem všeobecně vážně. Baví je to,*

⁷⁵ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. Pachatel, s. 50-51. ISBN 80-85573-72-5.

ale klidně pokračují v sexuálním vztahu s jiným dospělým člověkem. Zřídka kdy zneuživatel pochopí do hloubky, že jeho chování je nesprávné. Mnoho otců i vzdělaných se domnívá, že na sex se svým dítětem mají otcovské právo. Romantičtí pedofilové se odvolávají na takové génie, jako byl například Dante, která milovala Beatrice, když jí bylo devět let. Jiným případem může být Petrarca a jeho dvanáctiletá Laura.“⁷⁶

„Vysokým počtem rozvedených manželství přibývá i případů, kdy pachatelem sexuálního zneužívání je nevlastní otec. Ti patří k nejrizikovějším pachatelům pro obě pohlaví. Objevují se ve společnosti muži, kteří opakovaně navazují vztahy s opuštěnými matkami s dětmi. Pachatel pak nejvíce zájmu věnuje právě dětem, které by mohl pohlavně zneužít.

Homosexuální vztahy mezi pachatelem-otcem a synem jsou zcela vyjímečné daleko častější je pohlavní zneužívání chlapců partnery matek a nevlastními otci. Pachatelem incestu může být i sourozenec. Většinou starší bratr pohlavně zneužívá mladší sestru. Incest dětí s matkami se vyskytuje velice málo. Jsou to většinou ojedinělé případy.

⁷⁶ TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. Pachatel, s. 51. ISBN 80-85573-72-5.

6 Následky sexuálního zneužívání

Následky sexuálního zneužití mohou být velice vážné. Většina lidí odsuzuje sexuální zneužití dítěte jako něco nepřipustného, hrozného, jako jedno z nejhorších provinění právě díky tomu, že se jedná o bezbranné důvěřivé dítě. Děti by měly být chráněny, protože jsou zranitelné tím, že jsou ještě ve vývoji, tělesném i psychickém. Sexuální zneužití je poznamená na celý život, ať už přímo nebo nepřímo a skrytě.

„Pro následky sexuálního zneužívání je důležité, jaký je vztah mezi dítětem a dospělým, který dítě zneužil. Pro další způsob života dítěte je důležité, jakým způsobem dítě dospělý zneužíval. Následky mohou být ovlivněny především věkem dítěte, psychickou a fyzickou odolností.“⁷⁷

„Negativní dopad na děti, které byly sexuálně zneužity, mají i vleklá soudní řízení. Dítě špatně snáší, když je podrobena několikanásobným výslechům.

U obětí sexuálního zneužívání se mohou vyskytnout problémy v chování, které se podle projevu rozdělují.

- 1) Interní: děti s internalizovaným chováním mají sklon se izolovat od okolí a nekomunikovat s druhými lidmi. Často mohou být úzkostné, na sebe se dívají negativně, identifikují se s rolí oběti a podřizují se.
- 2) Externí: děti s externalizujícím chováním, které se vyskytuje především u chlapců, mohou být agresivní, násilnické, nepřátelské, provokativní. Mohou mít sklony k zabíjení nebo mučení.

Následky sexuálního zneužívání na dítěti málokdy lze rozpoznat okamžitě, některé se objevují až po několika měsících či letech. Dítě může trpět trvale anebo jen dočasně. Ne vždy trpí stejnou měrou. Zde bych chtěla poukázat na přílohu I, kde jsem uvedla kazuistiku sexuálně zneužitého dítěte s následkem smrti.

⁷⁷ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. Následky sexuálního zneužívání, s. 30. ISBN 80-85573-72-5.

Příznaky chování sexuálně zneužívaných dětí jsou závislé na věku.

- Předškolní děti od 0-6 let: objevují se děsivé sny, regrese.
- Školní věk od 7-12 let: navíc přistupují problémy ve škole, hyperaktivní a agresivní chování.
- Jedinci od 13-18 let: nejvýraznějším projevem je nepřátelství, dále se vyskytují deprese, somatické problémy, sebevražedné chování, promiskuita, útoky z domova, požívání alkoholu a drog.⁷⁸

6.1 Posttraumatický proces u dítěte

Traumatické zážitky ze sexuálního zneužívání v dětství, pokud nejsou včas řešeny, mívají velmi špatný dopad po celý život člověka. Většinou se to projevuje obtížným zvládnutím stresu, narušení důvěry v mezilidských vztazích nebo narušením vnímání světa. Může dojít i k takovému narušení psychiky člověka, že začne docházet k sebedestruktivnímu chování.

Traumatický proces zahrnuje i jiná traumata, než je sexuální zneužívání. Může to být například šikanování, alkohol v rodině, nebo rozvod a podobně. „*Finkelhor a Browneová vypracovali koncepci traumatického vlivu na dítě. Tento koncepční rámec má pomoci porozumět traumatické dynamice.*

Posttraumatický proces tvoří čtyři faktory:

- 1) *Traumatická sexualizace*
- 2) *Zrada*
- 3) *Bezmocnost*
- 4) *Stigmatizace*⁷⁹

⁷⁸ Srov. MILFAIT, R. *Komerční sexualizované násilí an dětí.* 1. vydání. Praha: Portál, 2008. Kapitola 1.6 Signály a následky CSEC, s. 61. ISBN 978-7367-320-8.

⁷⁹ MALÁ, E. RABOCH, J. SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti.* 1. vydání. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. s. 41. ISBN 80-85121-99-9.

„U dítěte tyto faktory zhoršují emoční vývoj, kognitivní vývoj, vztah ke světu i k sobě samému. Pokud se dítě snaží zvládnout trauma sám, může dojít k poruchám chování.

Ad 1) „Traumatickou sexualizaci chápe Finkelhor jako nepřiměřené sexuální chování a prožívání s ohledem na věk dítěte. Pachatelovým chováním se mění dětské sexuální chování a psychosexuální vývoj. Tím, že dítě bylo sexuálně zneužíváno, může v dospělosti způsobit, že bude mít strach ze sexu. U dětí, které byly traumaticky sexualizované, se může vyskytnout v dospělosti zmatené chování v sexu, pocity ztráty sexuální identity, obavy z homosexuality.“⁸⁰

„Psychologické následky mohou na dítě působit:

- a) častou sexuální nápadností s nejasnou sexuální identitou,
- b) dítě těžko rozlišuje mezi sexem a láskou,
- c) dítě se negativně staví k sexuálním aktivitám, k důvěrnostem nebo styku.

Traumatická sexualizace může v dítěti vyvolat následné chování:

- promiskuitu,
- prostituci,
- sexuální dysfunkci,
- nutkavé sexuální chování,
- předčasně zralé sexuální aktivity.

Ad 2) Pocit zrady se objevuje u dítěte, které bylo zneužito někým hodně blízkým, na kom je dítě závislé. Zpravidla to bývá člověk u koho dítě cítilo lásku a sympatie. Tyto děti pak mohou v dospělosti manipulovat s lidmi, hlavně s těmi,

⁸⁰ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. .Následky sexuálního zneužívání, s. 33. ISBN 80-85573-72-5.

kteří mají rady, pomocí lží a překrucování morálních norem. Děti mohou zažít zradu i od jiných členů, kteří jim nevěří a nepodporují je.

Psychologické následky mohou na dítě působit:

- a) deprese, zármutek,
- b) extrémní závislost
- c) těžko posuzují důvěryhodnost druhých lidí

Zrada může v dítěti vyvolat následné chování:

- přítulnost,
- problémy v manželství,
- agresivní chování,
- delikvence,
- menší obrana proti dalšímu zneužití.⁸¹

Ad 3) „Každé dítě je bezmocné, když nemá šanci se fyzicky bránit proti sexuálnímu zneužívání. Většinou ani neví, co se s ním děje a zda takové chování je považováno za normální. Bezmocnost je charakterizována jako vše, co se děje proti vůli dítěte. Je doprovázena nedůvěrou dítěte k ostatním lidem. Dítě se cítí být slabé z důvodu nepochopení a ze strachu, že nikomu nesmí nic říci. Je provázena pocitem izolace od ostatních vrstevníků a členů rodiny.“⁸²

„Psychologické následky mohou na dítě působit:

- a) úzkost a strach s potřebou kontroly,
- b) dítě se cítí být bezmocné s nemožností řešit svou situaci,

⁸¹ Srov. MALÁ, E. RABOCH, J. SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti*. 1. vydání. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. s. 41-44. ISBN 80-85121-99-9.

⁸² Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. Následky sexuálního zneužívání, s. 33-34. ISBN 80-85573-72-5.

c) identifikace s pachatelem.

Zrada může v dítěti vyvolat následné chování:

- různé fobie a deprese,
- poruchy spánku,
- příjmu potravy,
- útky,
- záškoláctví,
- problémy ve škole,
- může zneužívat v dospělosti.⁸³

Ad 4) „Díky stigmatizaci se cítí být zneužívané dítě jiné než ostatní. Je přesvědčeno, že je v něm něco, co sexuální zneužívání dospělým samo vyvolalo. Dítě se cítí být špinavé, vyvržené a stydí za sebe i za pachatele, když se na zneužívání přijde. Dospělý jsou i ochotni svádět vinu na dítě. Ve stygmatizaci dítě prožívá svůj obraz jako něco negativního. Cítí, že pro nikoho nemá žádnou cenu.“⁸⁴

„Psychologické následky mohou na dítě působit:

- a) nízké sebehodnocení,
- b) pocit viny,
- c) odlišné myšlenky.

Stigmatizace může v dítěti vyvolat následné chování:

- sebepoškozování,
- sebevražedné jednání,

⁸³ Srov. MALÁ, E. RABOCH, J. SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti*. 1. vydání. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. s. 42-43. ISBN 80-85121-99-9.

⁸⁴ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 3. Následky sexuálního zneužívání, s. 33. ISBN 80-85573-72-5.

- izolaci,
- požívání drog a alkoholu,
- asociální aktivity.⁸⁵

6.2 Syndrom přizpůsobení zneužívaného dítěte

„Mnoho odborníků se zajímalo o samotný akt sexuálního zneužívání. Odborníci zkoumali, co se stane s dítětem, když zneužívání nikomu nenahlásí nebo se někomu nesvěří a případ se začne prozkoumávat. Ze studií vyplynulo, že děti, které uvedly, že v dětství byly sexuálně zneužity, tak po čase svou výpověď odvolávaly.

R. Summit tento jev nazval syndrom dětského přizpůsobení pohlavního zneužití. Porovnání prožitku s realitou okolí vychází v neprospěch zneužitého dítěte. Dítě si přestává věřit, dospělí jsou proti němu zaujatí a nevěřímu. Dostává se do situace, kdy je zbaveno jakékoliv naděje na důvěryhodnost. Většina dětí začne být zneužívána před 8. rokem života. Dítě, které je sexuálně zneužité otcem či jiným příbuzným v rodině a je odmítnuté matkou tak se stává, že dítě je psychicky osiřelé a bezbranné vůči mnohočetným následkům. Na druhou stranu pokud se matka dítěte zastane, dodá dítěti sebedůvěru a odhodlání, aby se vzchopilo. Tím se následky na poškození dítěte zmenšují.⁸⁶

„Syndrom přizpůsobení zneužívaného dítěte se dělí na pět fází:

1) Utajování

Dítě je většinou zneužívané člověkem, na kterém je závislé. Dítě neví, co se s ním děje. Pachatel dítě psychicky „zpracovává“ a to pomocí nejrůznějších velice konkrétních tvrzení, která není dítě schopno racionálně zpracovat. Pachatel dítě

⁸⁵ Srov. MALÁ, E. RABOCH, J. SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti*. 1. vydání. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. s. 44. ISBN 80-85121-99-9.

⁸⁶ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 7. Sexuálně zneužitá děti, s. 72. ISBN 80-7169-192-5.

vystavuje psychickému nátlaku formou strašení a vyhrožování. Například dítěti tvrdí, že pokud jejich společné tajemství někomu prozradí, tak jej nebude mít rád, bude jej nenávidět, bude zbito a podobně. Dítě si proto nechává vše pro sebe ve snaze uniknout trestu jenž by hrozil po prozrazení.

2) Bezmocnost

Nejpravděpodobnější pachatel zneužívání patří do blízkého okolí dítěte, nezřídka je dítě pachateli svěřeno do péče. Obtěžování úplně cizím člověkem se děje jen vyjímečně, přibližně ve třetině případů.

3) Svedení a přizpůsobení

Sexuální zneužívání dítěte je opakovaná záležitost, které se dítě postupně přizpůsobí a svým způsobem se s tím vyrovná. Dítě prožívá obrovský vnitřní boj, který může vyústit v psychopatologii, patologickou závislost, narušení osobnosti nebo sebetrestání. Dítě samo sebe viní z toho, co se mu stalo, viní se z vyprovokování situace, aby získalo zpět lásku a přijetí dospělého tak se snaží být dobré a zcela se podrobuje zneuživateli. Tímto aktem pak u dítěte dochází k rozštěpení morálních hodnot.

4) Opožděné, konfliktní a nespravedlivé odhalení

Dítě si tajemství nechává dlouho pro sebe a později výpověď ohlásí, což působí nevěrohodně. Pachatel, kterému není prokázána vina má nad dítětem větší moc a jeho psychický nátlak na dítě nezřídka vede k odvolání výpovědi.

5) Odvolání výpovědi

Dítě vezme svou výpověď zpět. Bojí, že se splní výhrůžky pachatele, které se s prozrazením tajemství vystupňovaly. Má strach, že ho rodina zavrhne, z rozbití rodiny, z opožděných výsledků a proto radši přizná, že si vše vymyslelo. Po odvolání většinou útoky ze strany pachatele nekončí, nýbrž pokračují dále, aby se pachatel ujistil, že se mu pravděpodobně nemůže nic stát a za svůj čin nebude potrestán.

Summit k tomuto syndromu přizpůsobení ještě dodává, že pokud tyto činy necháme bez povšimnutí posilujeme:

- a) další poškozování dítěte,
- b) lhostejnost a netečnost společnosti.⁸⁷

6.3 Krátkodobé následky

Krátkodobé následky se nazývají okamžité reakce na zážitek sexuálního zneužívání. „Tyto následky jsou popisovány u více než 50% sexuálně zneužitých dětí.

Dělíme je na pět reakcí:

1. Reakce intrapsychické – nejčastěji se projevují poruchami spánku, příjmu potravy, fobie, strachy, obavy, pocity viny, hanby, ostudy, bezmocnosti, zlosti.
2. Reakce psychosomatické – poruchy spánku a potravy.
3. Těhotenství – bývá většinou vzácné.
4. Změna sexuálního chování – nejčastější projevy jsou u malých holčiček a starších chlapců v podobě například veřejné masturbace či exhibicionismu.
5. Útěky z domova – může se objevit záškoláctví, zhoršený prospěch.⁸⁸

⁸⁷ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 7. Sexuálně zneužité děti, s. 73-74. ISBN 80-7169-192-5.

⁸⁸ Tamtéž s. 44-45.

6.4 Dlouhodobé následky

„Dlouhodobé následky se projevují až jako určité změny v dospělosti. Nejčastěji se vyskytují:

1. Obtíže s důvěrou, kdy lidé, kteří byli v dětství sexuálně zneužíváni, mají problémy v navazování vztahů a to jak kamarádských tak i milostných.
2. Obtíže se sebehodnocením, kdy lidé trpí pocity méněcenosti. V jiném případě se mohou stát agresivní a nepřátelští ke svému okolí. Mohou omezovat kontakty s vnějším světem.
3. Obtíže při získávání úspěchu a uspokojení při dosahování cílů. Tyto obtíže vycházejí z dětství, kdy byli sexuálně zneužíváni. Vycházejí z myšlenek, když byli v dětství špatní, nemohou dosáhnout úspěchu ani teď.
4. Obtíže ve společenském styku, které jsou dány zkušeností se zradou. Lidé, kteří byli sexuálně zneužití, se uzavírají do sebe anebo může nastat i opačná situace, kdy jedinec se připoutá k osobě, která mu je blízká.
5. Obtíže v soukromém životě, které jsou dány špatnou zkušeností. U sexuálně zneužitých dětí dochází k oddělení tělesné a citové stránky. Hlavním problémem je, že se nenaučily v dětství vnímat dotyky, které jsou nepříjemné, obtěžují a ty, které jsou příjemné. V partnerském životě se pak mohou zaleknout dotyků a stáhnout se do ústraní.“⁸⁹

⁸⁹ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí II. Díl*. 1. vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola. Následky sexuálního zneužívání dítěte, s. 54-55. ISBN 80-7184-878-6.

„Finkelhor uvádí ve svých studiích: dlouhodobé následky sexuálního zneužívání jsou horší, když pachatel je vlastní otec, když bylo při ní použito agrese, když oběť je mladší devíti let, když matky mají po odhalení sexuálního zneužívání negativní vztah k dítěti.“⁹⁰

Mnozí autoři se shodují na společných dlouhodobých následcích sexuálního zneužívání dětí.

Patří sem:

- *„konzumace alkoholu a užívání drog*
- *promiskuita a prostituce*
- *nízká schopnost navazovat vztahy*
- *změna náboženského vyznání*
- *problémy v partnerském životě*
- *matky, které byly souzeny pro násilné činy na svých dětech byly ve 24% v dětství zneužívány*
- *vyšší výskyt jiných psychiatrických diagnóz.“*⁹¹

⁹⁰ Srov. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí II. Díl. 1.* vydání. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. Kapitola. Následky sexuálního zneužívání dítěte, s.55. ISBN 80-7184-878-6.

⁹¹ Srov. tamtéž s. 55-56.

7 Terapie

Terapeutové chápou péči o oběti pohlavních deliktů jako jeden z důležitých úkolů svého oboru. Přesto nejsou jednotní v přístupu k těmto svým pacientů v obavách, aby nadměrnou péčí netraumatizovali víc než by opravdu pomáhali. Mnozí vycházejí z předpokladu, že v každém z nás působí sebeozdravující mechanismy a probíhá blahodárné zapomínání trýznivých zážitků. Mají-li terapeuti zasahovat přímo do rodiny, obvykle rozvrácené, kde se vyskytují události jako sexuální zneužívání dětí, alkoholismus, bývají mimořádně opatrní. Mají na mysli, že v takovém rozbitém rodinném systému je pohlavní vykořisťování součástí celkového zneužívání dítěte, a proto zde pouhá terapeutická léčba nepostačuje.

Léčba sexuálně zneužívaných dětí je orientována nejen na oběti, ale i na pachatele a všechny zúčastněné osoby. Uskutečňuje se podle Dunovského na třech rovinách.

1. **„Rovina akutních stavů nebo přímá intervence, která řeší naléhavé situace.** Jejím hlavním cílem je po zjištění příčin a závažnosti sexuálního zneužívání zabránit dalšímu obtěžování a ubližování dítěti. Jde hlavně o duševní či psychickou podporu a především o pomoc být s dítětem, když je osamoceno, opuštěno všemi blízkými osobami. V této fázi je dobré umístit dítě mimo rodinu, k osobám, které dítě dobře zná a důvěřuje jim. Důležitá je spolupráce s odborníky anebo umístění dítěte do vybrané ozdravovny, kde dítěti pomohou tuto složitou situaci řešit.
2. **Rovina dalšího rozsáhlého šetření všech okolností souvisejících s násilím na dítěti či nedostatečnou péčí o ně.** Jde především o šetření v rodině, v terénu, u dětského lékaře, ve škole, kde bychom mohli získat důležité informace. Stanovuje se diagnóza a potvrzuje se hlášení o oprávněnosti. Ve spolupráci s orgánem péče o rodinu a děti se určuje plán komplexní terapie. Nejvýznamější terapeutickou aktivitou se stává psychoterapie a socioterapie, která je zaměřena na hlavní problémy dítěte.

3. **Rovina dlouhodobého sledování dítěte a jeho rodiny a komplexní podpory, pomoci a snahy vyřešit základní vztahy mezi pachatelem a obětí, s ohledem na prospěch a zájem dítěte a jeho uzdravení.** Rozhodující roli zde má odborný lékař jako je psychiatr, gynekolog, psycholog, neurolog, který je určen pro děti tak i pro dospělé osoby. Důležitá role je zde i sociálního pracovníka, poskytující potřebná sociální a sociálně-právní opatření, které pomáhají řešit situace dítěte. Tato poslední třetí rovina nekončí nikdy. V případě, kdy dochází ke zneužívání je potřeba čas od času dítě kontrolovat, aby se situace neopakovala.⁹²

7.1 Formy terapeutických intervencí

„Terapie mohou mít různé formy. U intervencí platí zásada, že právní, podpůrné a terapeutická stanoviska u sexuálně zneužívaných dětí a mladistvích musí do sebe zapadat a že smí postupovat pouze závislé na sobě.

J. Dunovský, Z. Dytrych a Z. Matějček mluví ve své společné knize o třech typech terapeutické intervence

1. Trestně právní forma intervence

Tato forma naznačuje, že pachatel porušil právní normu a má být potrestán. To vede k tomu, pokud je pachatelem někdo z rodiny, že v rodině a jejím okolí je pokládán za jediného viníka a tím příčiny jako například sexuální a partnerské neshody, nejsou vůbec řešeny. Zde vidí veliký rozpor v tom, jsou-li v rodině další děti, protože tím není rodina vůbec uzdravena a je tu nebezpečí recivity.

⁹² Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 20. Léčba dětí postižených CAN, s. 217-218. ISBN 80-7169-192-5.

2. Primární ochrana dítěte

Primární ochrana spočívá v tom, že dítě je odejmuto z rodiny a že cizí instituce dostane za úkol plnit vůči dítěti náhradní rodičovskou péči. Tento přístup je nevhodný z toho důvodu, že jestliže odebereme dítě z rodiny, přechází vina na oba rodiče a nikoliv jen samotnému pachateli. Z pozice dítěte je to pro něj velký trest, protože je odejmuto ze svého přirozeného, obvyklého sociálního prostředí.

3. Primární terapeutická intervence

Terapeutická intervence pomocí psychoterapeutického rozhovoru může u dítěte podchytit důsledky sexuálního činu.⁹³

7.2 Terapie u sexuálně zneužitého dítěte

„Terapie u sexuálně zneužitého dítěte vychází z komplexního rozboru celého případu. Nejúčinnější terapií je ve většině případů kombinace cílené sociální pomoci a psychoterapie, která je pro dítě i pro rodiče. Psychoterapeutická léčba se liší svou náročností. Na psychoterapeuta se kladou vysoké nároky. Většina dětí, které byly sexuálně zneužity, na hrůzný zážitek zneužívání nemůže zapomenout. Čím více umožňujeme dítěti, aby o zážitku povídalo, tím se pak lépe se zážitkem vypořádá. Tím, že s dětmi o zážitku povídáme, pomáháme jim pochopit a vyjádřit pocity strachu, hněvu, ponížení a podobně.

Co se týče chlapců navázat důvěrný vztah s chlapci je těžší než s dívkami. Chlapci nejsou moc ochotní s námi mluvit o svých vnitřních pocitech.“⁹⁴

Pro terapeutickou péči je důležité zjištění situace sexuálně zneužívaného dítěte, aby nedošlo k tomu, že jeho stav bude po terapii ještě horší. Je to z toho důvodu, že na dítě je před činem a po něm vytvořena velká psychická zátěž.

⁹³ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 21. Psychoterapeutická intervence, s. 220-221. ISBN 80-7169-192-5.

⁹⁴ Srov. HANUŠOVA, J. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. Incest, s. 21. ISBN 80-86991-64-4.

„Důležité pro terapii je především rozhovor s rodiči dítěte, jeho průvodcem nebo s dítětem samým, aby mohlo schopně odpovídat na příslušné otázky. Dítě musí být dostatečně vyvinuté k tomuto úkonu především kvůli věrohodnosti informací.

Cenným zdrojem jsou lékařské zprávy odborníků. Pokud nejsou informace a údaje o rodinném stavu oběti je potřebné, aby sociální pracovnice zdravotnického či zdravotně-sociálního zařízení provedla zjištění v rodině.

Po dobu šetření, sledování dalšího vývoje a terapeutických výsledků dítěte je důležitá účast psychologa. Je nezbytné, aby zde byl i doprovod dítěte jako jeho psychická ochrana a podpora, s kterou dítě má vřelý vztah a důvěřuje mu. Tato osoba by ho měla informovat, co se s ním děje a co se s ním ještě bude dít, aby dítě tolik netrpělo. Je velmi důležité s dítětem, co nejdůkladněji probrat jeho osud a jeho možnosti o umístění mimo rodinu do pěstounské péče či osvojení. V neutrálním prostředí si dítě odpočine a uleví se mu. Při tomto pobytu můžeme získat mnoho cenných informací, které nám pomohou k přesnému popisu diagnózy. Zásadní je vyjádření dítěte ke svému dalšímu osudu, pokud je schopné si vytvořit vlastní názor.“⁹⁵

„Pokud je pachatelem sexuálního zneužívání dítěte člen rodiny terapeutická intervence začíná tím, že:

1. musí být zajištěna bezpečnost dítěte, aby se nemohl čin opakovat,
2. musí být zajištěna opatření proti narušení rodinného systému,
3. pokud je pachatelem někdo jiný, spočívá terapeutická intervence v přerušení kontaktu mezi dítětem a pachatelem.“⁹⁶

„Zda-li se dítě vrátí do normálního stavu, záleží na věku dítěte, na tom, jak je vyzrálé a především na druhu sexuálního zneužívání. Dítě, které rodina podpouje a pomáhá mu se zážitkem se vyrovnat, tím rychleji se vzpamatuje.“⁹⁷

⁹⁵ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 10. Péče sexuálně zneužívané děti. s. 160-162. ISBN 80-247-0929-5.

⁹⁶ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 21. Psychoterapeutická intervence, s. 220-221. ISBN 80-7169-192-5.

7.3 *Terapie dospělých obětí v dětství*

„Největší skupinu obětí sexuálního zneužívání v dospělosti tvoří ženy, které byly sexuálně zneužívány blízkým příbuzným, nejčastěji otcem. Muži jako oběti se vyskytují velice málo, i když v posledních letech těchto případů více přibývalo. U mužů se jedná především o zneužití nepříbuzenském vztahu. Jsou to například vedoucí tábora či vychovatelé volnočasových aktivit.

Zvláštní skupinu klientů tvoří transsexuálové. Sexuální traumatizace u nich vyplývá až z dlouhodobé terapie. Další specifickou skupinu tvoří lidé s tělesným či duševním handicapem. U těchto osob spočívá terapie, aby se uměli chránit před sexuální zneužitím a uplatňují se nejrůznější neverbální psychoterapeutické techniky.

Terapii dospělých můžeme provádět za pomoci nejrůznějších psychoterapeutických technik anebo za použití psychofarmak. Cílem terapie je pomoc dospělým osobám vyrovnat se se situací sexuálního zneužívání, které na nich bylo pácháno v dětském období. Jediní je třeba pomoci, aby se dostal z role oběti a dospěl do stavu, kdy už má tento zážitek dávno za sebou.

Podle závažnosti traumatu se stanovuje délka terapie, která se člení na krátkodobou a dlouhodobou. Cílem krátkodobé terapie je odstranit příznak, který obět do ordinace přivedl. Často stačí sdělení, pochopení a uvědomění si souvislosti s činem, který prožil. Oběti mají potřebu se někomu svěřit a zeptat se. Tím je pro některé záležitost uzavřena. Dlouhodobá terapie se zaměřuje na celý komplex symptomů. Je určena především motivací oběti.⁹⁸

⁹⁷ Srov. HANUŠOVA, J. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. Incest, s. 21. ISBN 80-86991-64-4.

⁹⁸ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 11. Terapie dospělých obětí sexuálního zneužívání v dětství. s. 172-174. ISBN 80-247-0929-5.

7.4 Terapie pedofilních osob

„Terapie pedofilních osob bývá úkolem velice nesnadným. Mnoho pedofilních osob se vyrovnává se svými fantaziemi velice nenápadně. Terapie pedofilních osob začíná pouze tehdy, pokud je pedofil motivovaný osobami. Ochota pedofila kolísá během terapie. Může dojít k přílivu a odlivu motivace. Ta se projevuje od boje s parafilii přes snahu něco se sebou dělat. Velmi důležité pro terapii je, aby pachatelovým přání bylo trestnou činností již neopakovat. Většinou se pedofilové stylizují do role oběti, kdy dítě je samo svádí. V některých případech popírají svoji pedofilii a hájí ji tvrzením o křivém svědectví dítěte. V terapii je třeba vycházet především s intenzitou jejich pedofilního zájmu.

Pedofilním pachatelům je často nařizována péče na lůžku, kterou navrhuje psychiatrická léčebna anebo na návrh pacienta přeměňuje na ambulantní terapii. Nejnebezpečnějším pedofilním pachatelům lze navrhnout až dobrovolnou desexualizaci radikální operací. Pokud se pedofilní pachatel psychiatrickou léčebnu opustit a z léčby uniknout, tak mu v tom nemůže nikdo zabránit. Tyto útky jsou velmi běžné, proto se v současné době usiluje o změnu zákona, který by těmto útekům zábránil.

Terapie pedofilních osob na celoživotní handicap. Jejím cílem je dosáhnout zlepšení kvality nesnadného života. Úcta k individualitě pedofilních osob může přispět k postupnému budování sebeúcty.⁹⁹

„Souhrnná terapie se člení na ústavní a ambulantní. Obě dávají pachateli příležitost ke změně postojů a návyků. Léčebné programy pro pedofilní osoby zahrnuje několik stanovisek.

- **Odkrývací psychoterapie:** pomáhá jim pochopit odlišnost jejich sexuálně-motivačního chování a snaží se v nich probudit empatii k obětem. Provádí se individuálně, párově, skupinově nebo v rodině.

⁹⁹ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 11. Terapie dospělých obětí sexuálního zneužívání v dětství. s. 209-213. ISBN 80-247-0929-5.

- **Kognitovně-behaviorální techniky:** pracují s fantazií pedofilních osob, nacvičují kontrolu hněvu a prevenci před recividou.
- **Edukativní postupy:** napravují jeho dovednosti a učí ho novým sbližovacím návykům.
- **Biologická terapie:** je léčena farmakologicky popřípadě chirurgicky sexuální vzrušivost.
- **Socioterapie a sociální intevence:** zahrnuje terapii pracovní, pohybové a sportovní aktivity, kreativní a tvůrčí techniky, připravuje zázemí po propuštění
- **Komunitní podpora po propuštění:** kontroluje a sleduje propuštěného pacienta, zda se neobjeví recivida pedofilního chování.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Terapie dospělých obětí sexuálního zneužívání v dětství. s. 218-219. ISBN 80-247-0929-5.

8 Prevence

„Mnoho autorů rozlišuje prevenci různým způsobem. Z. Matějček a Z. Dytrych rozdělují prevenci CAN (Child Abuse and Neglect) do dvou částí a to na prevenci primární a sekundární. Jiné členění má Provazníková, která prevenci rozlišuje na primární, sekundární a terciární. Autor Tauber transformoval oba přístupy do pedagogického projektu prevence sexuálního zneužívání dětí.“¹⁰¹

Nejdůležitější ochranou před sexuálním zneužitím je prevence. Ta probíhá prostřednictvím sexuální výchovy v rodině, škole i díky médiím nejrůznějšího druhu. Problematika sexuálního zneužívání dětí se nevyhýbá žádnému věku dítěte. Rodičovská sdělení typu „po světě chodí zlí lidé a musíš si na ně dávat pozor, mohli by ti ublížit“ nemají absolutně žádný smysl, je třeba se vyrovnat s tím, že osvěta prevence by měla začít co nejdříve.

Obecně ve výchově je také třeba trénovat dovednosti jako schopnost komunikovat, asertivitu, obranu proti manipulativním technikám a neposlední řadě je třeba pomoci dítěti vyjasnit si postoj k sobě samému, posilovat jeho sebevědomí, upozornit na postojové dilema především v případě, je-li potenciální zneuživatel blízký člověk, a pomoci toto dilema řešit. Je zřejmé, že relativně snazší je situace, kdy dítě učíme ochraně před zneužitím anonymním nebo cizím pachatelem, o mnoho složitější je pak prevence zneužívání blízkým příbuzným.

V sexuální výchově se ovšem zapomíná na osobu potenciálního pachatele. Pedagog by si měl vždycky uvědomit, že ve třídě, pro kterou zpracovává koncepci sexuální výchovy, sice pravděpodobněji sedí dítě, které se může stát obětí, ale může tam sedět i potenciální budoucí pachatel. Osvěta by neměla vynechat základní informace o tom, jak člověk u sebe pozná sexuální odchylku. Děti by se měly dozvědět i to, že není ostuda se s touto poruchou narodit, že za to nikdo

¹⁰¹ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Terapie dospělých obětí sexuálního zneužívání v dětství. s. 57. ISBN 80-247-0929-5.

nemůže. Základní informace i postoje učitele mohou pomoci budoucímu pachateli vyhledat odbornou pomoc dříve, než skutečně trestný čin spáchá.

8.1 Primární prevence

„Primární prevence podle definice Světové zdravotnické organizace znamená počínat si tak, aby k určitému neblahému společenskému jevu nedocházelo-tedy předejít jeho vzniku, potlačit jej v zárodku, nedat mu příležitost, nedat mu půdu, v níž by mohl zapustit kořeny.“¹⁰² Jednoduše řečeno základem primární prevence znamená zabránit, aby k riziku zneužití dítěte vůbec došlo.

„Rada ministrů členských zemí Rady Evropy roku 1993 uvádí ucelený soubor doporučení, primární prevence sexuálního zneužívání.

- Doporučení propagovat prostřednictvím různých veřejných informačních kampaní, kam patří například televizem rozhlas, tisk.
- Doporučení vytvořit sociální a ekonomické podmínky pro zdravotní a sociální služby, které by posílily možnost rodin starat se o své děti.
- Doporučení zdůrazňovat práva všech lidí a nutnost zamezit chování, které ohrožuje způsob výchovy.
- Doporučení snižovat množství násilí ve společnosti a ve výchovné praxi.“¹⁰³

„Zaměření primární prevence má charakter především podle cílové skupiny. „Cílovou skupinou primární prevence před sexuálním zneužitím jsou děti do 15 let a oběti sexuálního zneužívání, dále jsou to rodiče dětí, budoucí a současní pedagogové, profesionální skupiny nepedagogický pracovníci, veřejnost,

¹⁰² DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 10. Předcházet je lépe než léčit, s.103. ISBN 80-7169-192-5.

¹⁰³ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 57. ISBN 80-247-0929-5.

sdělovací prostředky a také pachatelé.“¹⁰⁴ Němečtí autoři upozorňují, že do cílové skupiny primární prevence patří i pachatelé nebo potenciální pachatel. Psychologická a pedagogická problematika pachatele je u nás v České republice a v zahraničí málo propracovaná.“¹⁰⁵ Podle Sielerta v tom vidí určitý paradox, že : *„oběti se činí vlastně neúmyslně spoluzodpovědnými za násilí vůči sobě, protože ten, kdo je sexuálně vychováván, přesto se stane obětí znásilnění nebo zneužívání, se rychle stane podezřelým, že správně nepochopil preventivní poselství.“*¹⁰⁶

8.1.1 Výchova dětí

„Sexuální výchova by měla začít už v útlém dětství a zodpovědnost za ni spočívá na rodičích. V dnešní době velkého vlivu médií a to jak časopisů, televize, plakátů, tak internetu, je třeba, aby právě výchova dětí rodiči a pedagogy brala zřetel na sexuální vývoj osobnosti.

Abychom dítě dokázali před sexuálním zneužíváním ochránit a předejít měli bychom už malé děti na tuto možnost sexuálního zneužití upozornit a zároveň je učít, jak se mají bránit. Důležité je dětem vysvětlit, že některým lidem dělá dobře, když se jich mohou dotýkat, osahávat, laskat a podobně. Musíme dětem vysvětlit, že pokud se takto dospělý chová a vyhrožuje mu, mělo by se někomu svěřit a to nejlépe blízké osobě. Dále je nezbytné děti naučit názvy pohlavních orgánů, utvrzovat je v jejich právech v této oblasti a zdůrazňovat, jak se mají v takových situacích chovat. Důležité je, aby si dítě uvědomilo, že jeho tělo včetně pohlavních orgánů patří jen jemu a nikdo cizí nemá právo se ho dotýkat, stejně tak ho nesmí nikdo nutit, aby se dotýkalo cizích pohlavních orgánů, ani mu nesmí za to nic nabízet. V souvislosti s prevencí je patřičné zmínit, že děti bychom neměli nutit k tělesným projevům přízně vůči rodičům nebo blízkým příbuzným osobám, pokud samy nechtějí. Není správné dítě nutit k mazlení s rodiči či líbání tetičky, strýce, je-li mu to nepříjemné. Tím mu sami dáváme najevo, jaká má práva.

¹⁰⁴ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000. Kapitola 5. Prevence sexuálního zneužívání dětí. s. 44. ISBN 80-7169-795-8.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž s. 59

¹⁰⁶ Srov. tamtéž s. 59

Pokud ho k něčemu takovému nutíme, dáváme nepřímo najevo, že jeho práva nerespektujeme a můžeme dítě zkrátit. Dokonce může nastat situace, kdy nám dítě o možném sexuálním zneužití vůbec neřekne a ani se mu nebrání, neboť se domnívá, že o nic zlého nejde.“¹⁰⁷

Nesmím zde zapomenout zmínit, že prevence sexuální výchovy probíhá i ve školách. „Sexuální výchova je začleněna do učebních osnov řady vyučovacích předmětů. Jsou to například předměty typu přírodověda, prvouka, biologie, občanská nauka a další. Tauber ve své knize upozornil na to, pokud sexuální výchova plní svůj záměr, musí být prováděna na třech základních úrovních.

1. Informativně poznávací úroveň: Žák získává vědomosti a informace, kde je výsledkem vědomost, která se podílí na utváření jeho postojů a hodnot, chování. Typické pro tuto úroveň je, že některé informace nemusí být pro žáka aktuální. Může to být například informace o počtetí. Výzkumy ukázaly, že správná a včasná informovanost snižuje u dětí důvěru k neznámým lidem.
2. Emotivně postojová úroveň: žák zaujímá emocionální postoj k vědomosti, chování a umí provádět hodnocení ve smyslu práva a ochrany. Jejím cílem je vytvořit silný emotivní postoj k získání informací, dovednostem a návykům. Samotná naučená informace ještě neznamena, že je dítě schopno tuto informaci správně používat. Například informace o problematice sexuálního zneužívání ještě není zárukou, že dítě či mladý člověk se obětí nestane. Jde především o tvorbu silných identifikovaných postojů, které v současné škole chybí a je považováno za nejslabší článek sexuální výchovy.
3. Úroveň dovedností, návyků a chování: žák se učí potřebnému chování, návykům, dovednostem. Patří mezi aktivní část celé sexuální výchovy. Podle Taubera je tato úroveň v současné době nejvíce zanedbávána“¹⁰⁸

¹⁰⁷ ŠILEROVÁ, L. Sexuální výchova. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing. 2003. s. 75-76. ISBN 80-247-0291-6.

¹⁰⁸ Srov. TÄUBER, V. *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 1. vydání. Praha: Státní zdravotní ústav, 1996. Kapitola 1. Obsah sexuální výchovy. s. 7. ISBN 80-7071-029-2.

„Cílem výchovy je především kultivovat osobnost dítěte tak, aby:

- bylo přiměřené k věku dítěte, které si je vědomo svých práv,
- umělo ohodnotit chování druhých osob včetně situací, kdy samo může být ohroženo jeho zdraví, bezpečí, práva,
- dokázalo chránit svá práva a umělo hledat si pomoc.

Cíl výchovy dětí v primární prevenci sexuálního zneužívání je důležitou součástí cíle sexuální výchovy. Tak je chápána i strategie primární prevence.

Obsahem výchovy v primární prevenci představují konkrétní vědomosti, informace, postoje, dovednosti a chování, které se má dítě naučit ve své věkové kategorii. Základní obsahové okruhy, které jsou schválené ministerstvem školství jsou pojmenovány takto:

- Člověk
- Vztahy mezi lidmi
- Osobní dovednosti
- Sex a zdraví
- Sex a kultura¹⁰⁹

„Základním prostředkem výchovy ve školním prostředí je vyučování, které je spjato s principy a pedagogickými zásadami v sexuální výchově. Podle Taubera jsou to:

- spolupráce rodiny a školy,
- sexuální výchova jako součást obecného projektu výchovy,
- sexuální výchova jako výsledek vědeckého poznání a stavu rozvoje společnosti,

¹⁰⁹ Srov. TÄUBER, V. *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 1. vydání. Praha: Státní zdravotní ústav, 1996. Kapitola 1. Obsah sexuální výchovy. s. 8. ISBN 80-7071-029-2.

- etičnost sexuální výchovy,
- aktuálnost sexuální výchovy,
- přiměřenost a individuální přístup,
- sktivita dítěte a spoluprice s ním,
- pedagogičnost a odbornost pedagoga.

Sielert k těmto principům ještě uvádí další principy, které pedagog aplikuje v prevenci před sexuálním zneužitím děti:

- princip laskavé atmosféry,
- princip otevřenosti,
- princip rovnoprávnosti obou pohlaví,
- etičnost,
- posilování odpovědnosti za sebe.¹¹⁰

8.1.2 Výchova rodičů a budoucích pedagogů

„Z. Matějček a Z. Dytrych spolu s H. Provazníkovou chápou tuto oblast prevence spíše jako osvětu, která se zaměřuje na rodičovskou a profesionální odpovědnost rodičů a pedagogů. Tauber vidí smysl v informovanosti, kterou dnes označujeme jako sexuální výchovu. Domívá se, že v této rovině se už nejedná o osvětu, ale spíše o cílenou, dlouhodobou a plánovitou výchovu. Rodiče, pedagogové, vychovatelé, kteří o děti starají, pečují, vzdělávají je, musí být vybaveni nejen osvětovou informovaností, ale i vybaveni metodami a prostředky, jak informovat své děti a žáky před sexuálním zneužitím.“¹¹¹

¹¹⁰ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 64. ISBN 80-247-0929-5.

¹¹¹ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 2. Prevence sexuálního zneužívání, s. 65. ISBN 80-85573-72-5.

„Osvěta zvyšuje svoji účinnost tehdy, když ovlivňuje veřejnost nejen z hlediska informovanosti, ale současně doporučuje určité návody k aktivnímu postoji a chování, která chrání dítě a respektuje jeho práva. Osvěta je tedy taková informační technologie, kdy cílová skupina populace je informována o činnostech, jako jsou například:

- právní a psychologická diagnostika jevu (co je sexuální zneužívání),
- formách sexuálního zneužívání, chování pachatele a oběti,
- následky a projevy u obětí,
- kde hledat pomoc a ohlašovací povinnost,
- chování k pachateli a oběti.

Tyto činnosti osvěty mohou mít formu:

- veřejného sdělení v přímé komunikaci mezi přednášejícím a účastníky (přednáška, beseda),
- veřejného sdělení bez přímé komunikace (televize, noviny).

Každá rodina se staví k otázce sexuality specificky. Závisí především na tom, jaké má rodina tradice, hodnoty, postoje. Rodina je důležitým prostředím pro sexuální výchovu od raného dětství až do období dospívání. V současné se se sexualitou setkáváme takřka na každém kroku. V dnešní době se sexuální výchova vyskytuje už i v některých mateřských školkách a povinně na základních a středních školách. Tato výchova bývá součástí učebních osnov, a proto dochází k tomu, že se na význam rodiny dočista zapomíná. Spousta rodičů si myslí, že děti všechno ví a podceňují tuto oblast výchovy.

„Tauber uvádí ve své knize zkušenosti se spoluprací s rodiči v oblasti sexuální výchovy dětí. Podle něj je velice účinná společná výuka dětí a rodičů v rámci školní výuky. Rodiče se účastní vyučovací hodiny společně s dětmi. Pedagog povzbuzuje rodiče do spolupráce s dětmi. Pedagog zadává dítěti úkol, ať například namaluje obrázek nahého muže. Kdyby si nevědělo dítě rady tak mu rodič

pomůže. Díky společné práci dítěte s rodičem, získává dítě důvěru pro otevřenou komunikaci s rodičem. Tyto speciální programy zaměřené na prevenci sexuálního zneužití nejsou bohužel dostupné v naší republice. Originální české programy zatím nejsou k dispozici. Zvláštní pozornost je vedena rodičům dětí, které jsou mladší šesti let a mentálně retardovaným.¹¹²

Za osvětu výchovu rodičů nese odpovědnost škola, do které žáci chodí. Metody, které se aplikují při práci s rodiči, mají formu rodičovských schůzek, přednášky, či besedy. Velký význam má i výchova a úloha budoucích učitelů. Zavedením sexuální výchovy do škol bylo velký pokrokem vpřed, ale praxe ve školách ukázala, že nebudí tolik optimismu a nadšení. Mnozí pedagogové chápou sexuální výchovu jako vzdělávací proces či osvětu bez ambicí na změny chování dítěte. Tato nesprávná strategie vyžaduje další vzdělávání budoucích pedagogů. V současné době se na některých pedagogických fakultách objevují nepovinné předměty sexuální výchovy, ale je zde volba, kdy student se sám rozhodne, pokud si tento předmět zapíše. Je spíš dobou budoucnosti, kdy na našich pedagogických fakultách se pedagogové budou povinně připravovat na problematiku sexuální výchovy. Jedinu takovou významnou roli zde sehrávají pedagogové předmětu Rodinná výchova, který je bohužel zaveden až na druhém stupni základní školy. Tito pedagogové mohou působit jako sexuální učitelé, kteří dítěti mohou pomoci, pokud mají problém se sexuálním zneužíváním.

„Jako prostředek pro prevenci rodičům a pedagogům mohou posloužit hry, které pomáhají dítěti předcházet nebezpečí. Také je mohou používat, aby upevnili myšlenky, které dětem v rozhovorech vštěpovali. Hry a organizované sportovní činnosti mohou posloužit k tomu, aby se dítě naučilo čelit fyzické bezmocnosti, ke které je vychováván. Chlapcům se od malička dostává poučení, že se nesmějí prát. Na druhou stranu holčičky se ze svých tří let odnášejí ponaučení, že mají sedět a neběhat kolem. Hry mohou být příjemnou formou, jak naučit děti reagovat

¹¹² Srov TÄUBER., V. *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 1. vydání. Praha: Státní zdravotní ústav, 1996. Kapitola 4 Aktivizační metody v sexuální výchově. s. 18-23. ISBN 80-7071-029-2.

na určité situace, do kterých by se mohly někdy dostat. V příloze II. jsem uvedla několik her, které může pedagog či rodič použít při práci s dětmi.“¹¹³

8.1.3 Výchova nepedagogických pracovníků

Dunovský, Z. Matějček a Z. Dytrych říkají: „že na této rovině nejde již o základní inofrmace a z nich odvozenou široce založenou osvětu, nýbrž o sprostředkování poznatků z výzkumů, odborných studií, průzkumů obyvatelstva. Cílovou skupinou potencionálních příjemců jsou lidé nejrůznějších vědních oborů a společenské praxe, kteří se zabývají otázkami syndromu CAN.“¹¹⁴ Mezi nepedagogické pracovníky patří například zdravotníci, sociální pracovníci, policisté a další.

„P. Weis na druhou stranu říká: „že takto široce zaměřený cíl nepostihuje specifické oblasti, na které by se měla zaměřit preventivní záměrná či nezáměrná činnost těchto nepedagogických pracovníků a současně ani nepostihuje strategii v profesionální přípravě na povolání těchto nepedagogických osob.

Pro tuto skupinu nepedagogických pracovníků, kteří se mohou dostat do kontaktu s dětmi v rámci své profesionální působnosti vykonávají činnost, kde výchovný charakter nemá žádný záměr na dítě.

V rámci preventivní strategie se navrhuje požadavek pro tyto specifické skupiny:

- připravit je na obor profesionální praxe na středních odborných a vysokých školách,
- dalšího postgraduálního či nastavbového a profilujícího vzdělávání.

Z toho nám vyplívá potřeba, aby do nepedagogických specifických profesí, které při své práci přichází do kontaktu s dětmi mladšími patnácti let, byl začleněn kurz

¹¹³ ADAMSOVÁ, C., FAYOVÁ, J. *Už žádná tajemství* Bohumil Pánek, 1. vydání. Praha: Themis, 1997. Kapitola 7. Hry. s. 59. ISBN 80-85821-31-1.

¹¹⁴ DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 10. Předcházet je lépe než léčit, s.107. ISBN 80-7169-192-5.

z pedagogiky a psychologie. Tyto specifické profese ovlivňují chování dětí, ale není to cílem jejich praxe.“¹¹⁵

„Z hlediska povolání jako je policista, sociální pracovník, zdravotník a jiné, má tento kurz tři roviny:

1. Rovina odborná, do které patří:

- princip výchovy a vývoj dítěte,
- zdravotnická péče o dítě,
- pomoc dítěti pokud je ohrožené,
- diagnostika zneužitého dítěte
- diagnostika pachatele,
- hledání odborné pomoci.

2. Rovina pedagogicky osvětová

- pro rodiče, učitele a děti,
- umění pedagogicky působit na dítě ve smyslu sebeobrany,
- umění ochránit vlastní práva.

3. Rovina veřejně osvětová

- působení na nejširší veřejnost,
- umět diagnostikovat porušování práv,
- umět ohlašovat chování, které je ohrožující pro dítě,
- politicky působit na širokou veřejnost ve smyslu ochrany dítěte.“¹¹⁶

8.1.4 Veřejnost a masmedia

Působení masmedií na utváření veřejného mínění ve prospěch dětí a dodržování práv dítěte je navrženo jako osvětová metoda v prevenci. Masmédia

¹¹⁵ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 72. ISBN 80-247-0929-5.

¹¹⁶ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 72-73. ISBN 80-247-0929-5.

nelze chápat jako prostředek, kterým můžeme nahradit výchovu dětí. Jsou pouhým prostředkem, kterému chybí individuální přístup a mnoho dalších dovedností pro cílevědomou a plánovitou výchovu. Přesto je, ale vliv medií nezastupitelný a v moderní společnosti dosti potřebný.

„Rada ministrů členských zemí rady Evropy na schůzi doporučila k dosažení ochrany dětí a dodržování dětských práv mimo jiné propagovat, prostřednictvím různých veřejných informačních kampaní jako například rozhlas, televize, tisk, letáky, plakáty i jinými prostředky, společenské uvědomění o právech dítěte na život bez zanedbávání, fyzického, emocionálního a pohlavního zneužívání, o škodlivých následcích zneužívání dětí i o pozitivních způsobech výchovy dětí prostých zneužívání.“¹¹⁷

Preventivní činnosti před sexuálním zneužitím ve spolupráci s médii, vzhledem k jejich mobilnosti a schopnosti mohou působit na veřejnost pozitivním způsobem. Dospělí a děti si více mohou všimnout lidí kolem sebe a tak upozornit na neobvyklé chování jedince. Masmédia patří mezi nejčastěji využívaný nástroj nepřímé komunikace s veřejností. Prostředky masové komunikace tedy i sdělovací prostředky, totiž umožňují široký rozsev informací směřovaných k občanům. Jejich prostřednictvím je ovlivňováno vědomí široké veřejnosti a vzápětí je i v mnohých případech částečně motivován konkrétní přístup jednotlivých osob v řešení daných problémů prevence.

8.1.5 Pachatel

„Ve smyslu primární prevence sexuálního zneužívání dětí je nutné uvažovat rovněž o pachatelích. Někteří autoři zařazují rizikové dospělé a pachatele do sekundární prevence. Matějček uvádí, že v sekundární prevenci jde také o

¹¹⁷ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 73. ISBN 80-247-0929-5.

programové působení na tyto skupiny lidí a na tyto situace tak, aby se riziko CAN snížilo na minimum. Rada Evropy chápe jako jeden z cílů minimalizaci násilí a tedy i pachatele primární prevence, v níž jde především o předcházení vzniku fenoménu zneužívání dětí.

V primární prevenci se uvažuje o dvou typech pachatelích, na které je zaměřena:

1. potencionální pachatelem, člověk, který trestní čin sexuálního zneužívání ještě nikdy nespáchal, ale má k tomu určité dispozice,
2. pachatel, který již trestní čin sexuálního zneužívání spáchal a:
 - je v evidenci (byl již potrestán anebo léčen)
 - není v evidenci (nebyl potrestán ani léčen), je chápán jako možný pachatel.¹¹⁸

„Cílem primární prevence pachatele sexuálního zneužívání je, aby své deviantní chování již nikdy neopakoval anebo se minimalizovalo riziko, že znovu na dítě zaútočí. Dunovský za základní taktiku považuje tak zvané odbourávání popření což znamená, že devianti potřebují uznat svoje úchylné chování, aby za svůj čin přenesli odpovědnost. Pokud si tento postoj nevybudují tak je u nich prevence zbytečná. Miller říká, že muži s dítětem neberou sex vážně. Málokdy pochopí, že sex s dítětem je nepřipustný a stává se trestním činem. Někteří otcové se domnívají, že na sex s dítětem mají právo.“¹¹⁹

Při hledání způsobů jak ochránit dítě a mládež před různými formami poškozování, by měl být především kladen důraz na prevenci před pachatelem. Hledání nových způsobů prevence při řešení celé problematiky závisí na pozitivní strategii primární prevence. Patologické případy je třeba léčit, ale daleko důležitější je zabránit působení nežádoucích faktorů, vlivů, které mohou nové případy vyvolávat.

¹¹⁸ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 74. ISBN 80-247-0929-5.

¹¹⁹ Tamtéž s. 75.

„Existuje několik řešení, jak můžeme uspět u pozitivní strategie primární prevence pachatele.

- Podávat, co nejvíce informací o protiprávnosti sexuálního zneužívání na dětech.
- Zřízení odborné pomoci při řešení problému sexuálního zneužívání.
- Spolupráce se specializovanými odborníky a veřejnými médii.
- Vybudování ambulantních odborných a terapeutických pracovišť, kde je možné s potencionálními pachateli provádět různé téninky ampatie, zvyšování sebehodnocení, snižování agresivity, psychoterapeutické cvičky.

Na druhou stranu negativní strategie primární prevence spočívá především v orgánech trestním řízení a za spolupráce masmedií.

- Dochází ke zastrasování možného pachatele médii, které zveřejňují jména pachatelů a reakce obyvatel na tento čin. Tím se pachatel dostává pod tlak veřejného mínění a začne mít obavy z trestu a snižuje svoji tendenci k činu nebo vyhledá odbornou pomoc.
- Pachatel je vyřazen ze společnosti například do vězení či ústavního léčení a je pod dohledem policie či sociálního pracovníka.

Garantem primární prevence, která je používána na pachatele je stát, protože pachatel porušuje státem garantovanou normu čili zákon. Pro veškerou prevenci sexuálního zneužívání dětí platí, že oběť není nikdy vina, vinen je vždy pachatel.¹²⁰

8.2 Sekundární prevence

¹²⁰ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000. Kapitola 5. Prevence sexuálního zneužívání dětí. s. 60-61. ISBN 80-7169-795-8.

„Sekundární prevence sexuálního zneužívání dětí jako záměrné působení na situace, podmínky či okolnosti, které zvyšují či podmiňují riziko zneužití dítěte. Cílem sekundární prevence je snižovat nebo zcela vyloučit tyto jevy.“¹²¹

Sekundární prevence je tedy vytipování rizikových skupin obyvatel a následně cílené působení na ně, aby se snížilo riziko sexuálního zneužívání. U sekundární prevence je vždy třeba zvažovat okamžité podmínky, ve kterých se dítě nachází. Tato prevence je specificky a cíleně nasměrována do rizikového pole. Varující jsou nevyrovnané vztahy uvnitř rodiny jako například odchod partnera, rozvod, úmrtí v rodině, nízký věk rodičů, dlouhodobá choroba v rodině, psychická labilita člena rodiny, závislost na alkoholu a návykových látkách, trestní stíhání člena rodiny, příslušnost k sektám a nebo sociální problémy což jsou problémy s bydlením, pracovní stres, nedostatečný příjem, společenská izolace, nezaměstnanost. U matek je třeba zvažovat nechtěné, utajované těhotenství, žádost o potrat, předčasný porod.

8.2.1 Rizikové dítě

„Významným rizikovým faktorem z hlediska sexuálního zneužívání je věk dítěte. Děti, které jsou ve vývojovém stádiu kojenecké a batole patří mezi rizikové. Vysoce rizikové jsou pak i děti ve věku předškolním. S rostoucím věkem dítěte a tím i se zrající osobností lze přímo úměrně hovořit o snižování rizikovitosti. Výchozím bodem pro sekundární prevenci je důsledný dozor nad dítětem a jeho komplexní ochrana až do konce předškolního věku. U dětí mladšího školního věku (6 – 9 let), se musí stále ještě uvažovat o zesílení dozoru nad dítětem, případně o průběžné informovanosti o pohybu dítěte.

Tyto rizikové děti bývají obtížně vychovatelné a těžce se s nimi komunikuje. V některých případech i svým chováním mohou pachatele nevědomě provokovat

¹²¹ GJURIČOVÁ, J. Za zavřenými dveřmi. *Bulletin prevence kriminality MV ČR*, 2001, roč. a č. neuvedeno, s. 2.

svým vzhledem. Zvýšenému riziku jsou vystaveny děvčátka výrazně ženských proporcí a holčiček, které jsou, mazlivé se svádivým ženským chováním.

Zvýšené nebezpečí sexuálního zneužívání je především u dětí s nižším stupněm inteligence, u mentálně retardovaných. V sekundární prevenci je důležité těmto dětem věnovat pozornost. Důležité je v nich podporovat zdravé sebevědomí a rozvíjet u nich aktivity, činnosti, v kterých budou tyto děti úspěšné.¹²²

„Do sekundární prevence patří i výchova dětí učitelem v mateřských a základních školách. Učitel může včas zaznamenat odlišné chování u dítěte a může minimalizovat následky sexuálního zneužití. V prevenci jde tedy především o vyhledávání těchto dětí, zvýšené sledování a volbu správné pedagogické metody při práci s nimi. Je důležité, aby učitel znal dobře pedagogické strategie, které umožňují včasně rozpoznání problému zneužívání. Pro výchovnou preventivní práci musí učitel schopně komunikovat s dítětem a vytvořit důvěrnou atmosféru, aby se dítě cítilo v bezpečí.

Rizikovým dítětem může být i dítě, které je dlouhodobě nemocné. Jeho psychický stav ovlivňuje jeho obranyschopnost. Prevence u těchto dětí spočívá v dozoru, zvláště pokud jsou v nemocnici. Velkou roli zde hraje ponaučení rodičů.¹²³

8.2.2 Rizikové osoby

„Mezi rizikové osoby můžeme zařadit vychovatele, osoby, které přicházejí do styku s dítětem v rodinném prostředí a mimo rodinu. Jde především o širší okruh příbuzných osob, přátel, známých, učitelů, vedoucích kroužků a podobně.

Nejčastějším případem rizikové osoby je muž :

- muž trpící sexuální úchylkou,

¹²² Srov. POTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2. vydání Praha: G plus G, 1999. s. 108-109. ISBN 80-86103-21-8.

¹²³ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 79. ISBN 80-247-0929-5.

- muži staršího věku, kdy ochabuje kontrola jejich chování anebo mají onecmonění, které omezuje kontrolu chování,
- muži, kteří jsou hyperaktivní v sexuálním životě,
- alkoholici, toxikomani.¹²⁴

„Sekundární prevence využívá typologii rizikových osob. Ta spočívá především v kompetenci sociálních pracovníků, kteří jsou v terénu. Dále jsou to zdravotníci a orgány v trestním řízení, kam patří především policie. Důležitou roli zde hrají pedagogicko-psychologické, sexuologické poradny a psychiatrická pracoviště, které mohou včas rozpoznat pachatele. Tyto pracoviště mohou na pachatele použít určité metody, kterými budou riziko deviantního chování minimalizovat.“¹²⁵

8.2.3 Rizikové rodiny

„Rizikové rodiny jsou takové, které na nás působí soudržně, ale jeden z rodičů trpí pedofilním chováním a ten druhý má omezenou schopnost kontroly nad dítětem. Oba rodiče nebo alespoň jeden nejsou schopni zodpovědně převzít rodičovskou roli“¹²⁶

Máme několik faktorů, které působí na vznik rizikové rodiny. Důležitým znakem je špatné životní prostředí, nízký příjem, chudoba, nekvalitní vzdělání, sociální odloučení. Rodiče v takovém to prostředí mají tendenci chápat normální projevy jako nepřátelské. Pokud nejsou v rodině žádné společné zájmy a aktivity, tam se stupňuje i násilí proti dítěti. V rodině může chybět i přátelská a vřelá interakce. Dosti často se stává, že členové rodiny neumí mezi sebou komunikovat

¹²⁴ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 10. Předcházet je lépe než léčit, s.109. ISBN 80-7169-192-5.

¹²⁵ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 81. ISBN 80-247-0929-5.

¹²⁶ Srov. PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. 2. vydání Praha: G plus G, 1999. s. 25-26. ISBN 80-86103-21-8.

a problémy řeší z pozice, kdo má větší sílu v rodině. Jiným faktorem je, že některé rodiny vznikají nepřírozeně. Děti a rodiče k sobě přicházejí v různých etapách života a s různou životní minulostí. Mohou mít rozdílné hodnoty, postoje a sexuální zkušenosti.

Některé děti se špatně identifikují s nevlastním rodičem, který ho může sexuálně zneužívat. Za závažné považují, pokud chce dítě z rodiny odejít dobrovolně, ale stát mu to neumožní, protože vyžaduje ověřitelné a průkazné důkazy, že sexuálně zneužité rodičem bylo. Než se podaří tento čin prokázat, dítě je neustále týráno a zneužíváno. Myslím si, že dítě by mělo mít právo se samo rozhodnout, pokud v rodině chce zůstat.

Dalším faktorem, který ovlivňuje v současné době rizikovost rodiny je stres, většinou vyplívá ze situací, jako jsou smrt, dospívání, stárnutí, rozvod, nezaměstnanost nemoc a další. Rodiče, rodina či dítě mohou stres řešit různými technikami, mezi něž můžeme zařadit i sexuální zneužívání. Velmi opomíjená je i důkladná znalost minulost svých rodičů. Pokud jeden z rodičů byl v dětství zneužíván, může určité negativní normy chování přenášet do své vlastní rodiny.

„Sekundární prevence nám především umožňuje vyhledávání rizikových rodin a následné terapie. Důležité je vytvořit systém kontroly, který spočívá v posuzování chování v rodinách ve smyslu práva, ale i ve smyslu pedagogickém a psychologickém, kde bohužel chybí zákon, který by tuto normu chování kontroloval. V sekundární prevenci je důležité vytvářet koordinační strategie mezi sociálními, pedagogickými, zdravotnickými institucemi a orgány v trestním řízení. U těchto pracovníků se vyžaduje, aby byli vyzbrojeni kvalitními vědomostmi a jasnými kompetencemi, které umožní kvalitní diagnózu rizikové rodiny a možnost odstranění nežádoucích rizik, které by ohrožovali dítě.“¹²⁷

¹²⁷ Srov. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 82-83. ISBN 80-247-0929-5.

8.2.4 Rizikové situace

Rizikovou situací se myslí, kdy je dítě přímo ohroženo sexuálním zneužitím. Tyto situace jsou vázané například na rodinné prostředí, vrstevnickou skupinu a podobně. Zásadní pro rizikovou situaci je přítomnost možného pachatele.

„M. Elliotová ve své knize upozorňuje na místa situace, která jsou pro děti nebezpečná.

Jsou to například:

- výtahy a schodiště,
- veřejné toalety,
- hromadná doprava,
- telefonování a obscénní telefonáty,
- vyřizování vzkazů.“¹²⁸

J. Dunovský, Z. Dytrych a Z. Matějček vidí rizikové situace odlišně:

- „stísněný prostor v rodině (patří sem například časté spaní s rodiči v posteli)
- příležitosti (dítě je nemocné a otec nebo někdo jiný z rodiny se o něj stará)
- cizí muži žijící v rodině (mohou to být příbuzní, návštěva, přátelé)
- alkohol a drogy
- celkově uvolněná atmosféra v rodině, co se týče sexuality“¹²⁹

„Sekundární prevence spočívá v eliminaci rizikovosti situace či prostředí. Je to problém velmi komplikovaný a organizačně náročný. Například sekundárním prevencí může být zákaz vstupu dětí mladších deseti let do výtahu bez doprovodu

¹²⁸ ELLIOTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995. Kapitola 8. Situace týkající se bezpečnosti dětí. s. 122-126. ISBN 80-7178-034-0.

¹²⁹ Srov. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. Kapitola 10. Předcházet je lépe než léčit, s.110. ISBN 80-7169-192-5.

*důvěryhodné osoby, jimž je svěřováno cizí dítě do péče, by měly mít doklad o vyšetření psychologem či sexuologem.*¹³⁰

8.3 Terciární prevence

„O terciární prevenci mluvíme tehdy, když k násilí nebo k jinému ublížení dítěti již došlo a je třeba zajistit, aby se neopakovalo a aby poškození k němuž došlo, bylo ve svých důsledcích omezeno na minimum. Smyslem je, aby dítě nebylo dále poškozováno a aby poškození, které utrpělo, bylo minimalizováno. Prevence je dále zaměřena na eliminaci recivity, na minimalizaci škod, na resocializaci a v nesposlední řadě na péči. Obsahuje aktivity a opatření, které jsou zaměřené na jedince i skupiny, které již páchají trestnou činnost anebo se dostali do kategorie sociálně negativního chování. Cílem této prevence je zamezení dalšího násilí či zneužívání na dětech. K těmto účelům slouží například léčebná zařízení, poradenská a ambulantní služba, ale mohou to být i výchovná a léčebná zařízení, charitativní sdružení a církevní organizace.“¹³¹

Podle Weisse a Taubera rozdělujeme terciární na dvě etapy:

1. Etapa diagnostická

„V této etapě prevence se zjišťuje míra poškození dítěte. Diagnostická etapa se provádí na úrovni medicínské, psychologické a právní. Je tedy zřejmé, že ji provádí specializovaní odborníci na odborných pracovištích. Především je významná pro rodiče, vychovatele a učitele, kteří většinou jako první případ oznamují kompetentním osobám. Velmi důležitá je diagnóza rodiny, která ovlivňuje následnou terapii oběti. Po diagnóze se stanovuje prognóza, ze které vyplývají další etapy preventivní práce.“¹³²

¹³⁰ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. Kapitola 4. Prevence sexuálního zneužívání. s. 84. ISBN 80-247-0929-5.

¹³¹ Srov. CHMELÍK, J. a kolektiv. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. Kapitola 1. Obecně k mravnostní kriminalitě, s. 34-35. ISBN 80-7178-739-6.

¹³² Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 2. Prevence sexuálního zneužívání, s. 73. ISBN 80-85573-72-5.

2. Etapa pomocná, ochranná a terapeutická

„Podstatou této části terciární prevence je rozhodnutí odborného pracoviště, zda dítě zůstane v rodině nadále nebo nezůstane a bude se muset najít jiné východisko. Pokud je dítě sexuálně zneužito je především na této části prevence, aby pedagog, co nejcitlivěji jednal se zneužitým dítětem. Apeluje se na nutnost pedagogů a dalších odborníků naučit se citlivě jednat s dítětem. Preventivním smyslem terapie je mimo jiné povzbudit sexuálně zneužitě dítě, aby bylo schopné odolat možnému dalšímu sexuálnímu zneužití, ale aby zároveň sexuálně neobtěžovalo další děti. Velmi podstatná je terapie, kterou jsem uvedla již výše jako samostatnou kapitolu, protože může podstatně ovlivnit či změnit osobnost jak zneužitého dítěte tak i pachatele.“¹³³

V této části bych se chtěla ještě zmínit o terciární léčbě odsouzených, sexuálních delikventů, kterým je v některých zemích automaticky přikazována vedle trestu odnětí svobody nebo místo něj. „Velmi ceněna je tato léčba kupříkladu v Německu, kde je zákon proti sexuálním a dalším nebezpečným deliktům, schválený od roku 1998, stanovuje, že každý pachatel, který by mohl mít prospěch z psychoterapeutické léčby, je léčitelný a byl odsouzen na doby delší než dva roky, má projít resocializační terapií. Pachatelé léčbu podstupují dobrovolně. Léčení pachatelé vykazovali v průměru o 37 % nižší sexuální recidivu. Jako významně efektivnější se ukázaly lékařské postupy kastrace a hormonální kúra“¹³⁴

Dalším důležitým výsledkem je poznatek, že vysoké riziko recidivy nastává u těch, kdo programy nedokončí, což poukazuje na fakt, že tato skupina představuje

¹³³ Srov. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 2. Prevence sexuálního zneužívání, s. 73-74. ISBN 80-85573-72-5.

¹³⁴ Srov. STEVENS, A.; KESSLEOVÁ, I.; STEINACKOVÁ, K.; *Osvědčené postupy při prevenci v Evropské Unii*. Přel. SOUKUP, D. Praha: Institut pro kriminologii a sociální institut, 2007. s. 43. ISBN 978-80-7338-058-8.

při reintegraci delikventů ústřední problém, a na to, že mají-li se projekty metodologicky zlepšovat, musí přesně odpovídat potřebám a motivacím pachatelů.

8.4 Demonstrační pomůcky Policie ČR - „Jája a Pája“

Většina odhalených případů sexuálního zneužívání na dětech je široce komentována jak v odborných kruzích, tak ve sdělovacích prostředcích a vzbuzují pozornost a zájem všech občanů. O vysoké společenské nebezpečnosti těchto trestných činů a zejména jejich negativním vlivu fyzického a duševního vývoje dnešních nezletilých dětí nelze pochybovat. Aby byl dopad negativního zážitku, co nejméně bolestivý na vývoj dětské oběti, musí se v první řadě o to postarat orgány činné v trestním řízení. Ty provádějí trestní řízení za účelem objasnění věci a potrestání pachatele.

„V praxi přišli odborníci na to, že v řadě případů tato pomoc působí na děti negativně. Opakovanými výslechy a vyšetřeními nejrůznějších odborníků traumatizují dětské oběti. V této souvislosti se mluví o systémovém týrání.

V roce 1993 odbornou veřejnost zaujal projekt pediatra Petera M .D.Adaseka z Colorada Springs, který předvedl dvojici loutek, kterou úspěšně používá při výslechu dětí ve věku kolem čtyř let. Loutky mají stylizované pohlavní znaky. Zjistilo se, že u vyslychaných dětí docházelo k úspěšnému sebrání události, děje, která byla předmětem vyšetřování. Prokázalo se, že pomocí těchto loutek lze úspěšně vyslechnout i dítě, které je mentálně retardované.

Pro výslech dětí, které spáchaly trestný skutek nebo byly svědkem nebo obětí takového jednání, platí v podstatě stejné zásady, jako pro výslech dospělých. Je třeba mít stále na zřeteli, že pohlavně zneužívané nebo týrané dítě je touto trestnou činností silně traumatizováno. Jednání pachatele dlouhodobě zanechává na psychice dítěte škodlivé následky. Musí být proto snahou všech, nejen orgánů činných v trestním řízení, aby dítě na tyto zážitky co nejdříve zapomnělo. Policejní projekt, kterým se uvádí do výslechové praxe demonstrační pomůcka (dvojice loutek „Jája a Pája“) pro objasňování mravnostní trestné činnosti

spáchané na dětech, mentálně postižených osobách a jiných osobách majících ztíženou nebo znemožněnou verbální komunikaci odstartoval novou etapu odborné činnosti specialistů služby kriminální policie a vyšetřování. Tato pomůcka Policii ČR umožnila efektivněji zjišťovat fakta o průběhu události, což se dříve v převážně verbální podobě nedařilo. Na druhé straně však vzrostly nároky na odbornost pracovníků, kteří loutky ve výslechové praxi používají. V roce 1996 byl vydán „Závazný pokyn policejního prezidenta“, který upravuje postup příslušníků při práci s loutkami. Práce s těmito loutkami je podle pokynu svěřena specialistům zabývajícím se řešením kriminality páchané na dětech ve struktuře služby kriminální policie a vyšetřování mimoresortním subjektům (lékařům, psychologům, sexuologům, pedagogicko- psychologickým poradnám, pracovníkům OSPOD, soudním znalcům , dále ZŠ I. stupeň na výuku sexuální výchovy a podobně.). Dvojice loutek je chráněným průmyslovým vzorem Ministerstva vnitra ČR a Policie ČR. V praxi to znamená, že bez souhlasu držitele průmyslového vzoru nesmí být tyto loutky pro uvedený účel vyráběny a to ani pro komerční účely. Loutky se tak stávají symbolickým neverbálním komunikačním prostředkem, který může představovat, jak dítě samotné, tak kohokoliv jiného. To znamená jmenovitě určit, koho představuje loutka, nebo koho může představovat dítě ve vztahu k loutce. V praxi se loutky osvědčily i při dokumentování násilné a mravnostní trestné činnosti spáchané na adolescentech, ale i na dospělých ženách.“¹³⁵

¹³⁵ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. Kapitola 3. Právní aspekty mravnostní trestné činnosti, s. 122-126. ISBN 80-7178-739-6.

9 Trestné činy související s mravnostní trestnou činností na dětech.

Mravnostní a násilná činnost, která je páchaná na dětech a mládeži patří mezi nejzávažnější delikty. Ve sdělovacích prostředcích jsou široce komentovány a vzbuzují v lidech různé reakce plné emocí a volání po tvrdších trestech pro pachatele. "

Delikty mravnostní povahy, které jsou spojené s pohlavním zneužíváním jsou často velmi zakrývané, a proto nejsou z toho důvodu ani oznamovány. Z policejních statistik jsem se dozvěděla, že situace v počtu zjištěných případů sexuálního zneužívání je alarmující. Stále více přibývá dětí, které jsou sexuálně zneužívány. Mravnostní čili sexuální kriminalita velmi zasahuje do nejcitlivější sféry osobní integrity. Mravnostní trestné činy vzhledem ke své povaze, ale především k jejich dopadům na chráněný zájem, jsou zařazovány mezi nejzávažnější trestné činy s vysokou typovou nebezpečností. Jejich škodlivý důsledek je zřejmý po spáchání činu. Osobní svoboda a lidská důstojnost jsou společenskými znaky ve všech demokratických zemích. Mezi základní práva člověka patří Listina základních práv a svobod, která patří do ústavních zákonů České republiky.

„Mravnostní trestné činy zasahují čtyři základní roviny:

- I. Morální vztahy ve společnosti.*
- II. Život a zdraví občanů.*
- III. Zdravý vývoj mládeže.*
- IV. Dobré mravy v sexuálních vztazích mezi dospělými jedinci. “¹³⁶*

Odhalování a objasňování mravnostních trestných činů je velmi obtížné z důvodu vysoké latentnosti zapříčiněné neochotou oběti oznamovat a podrobovat se různým výslechům a vyšetřením. Velkou roli zde hraje i prostředí, protože většinou k sexuálnímu zneužívání dítěte dochází především v rodině a to na nich

¹³⁶ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. Kapitola 1. Právní aspekty mravnostní trestné činnosti, s. 18. ISBN 80-7178-739-6.

zanechává velmi závažné psychické důsledky. V tomto jednání v neposlední řadě nacházíme i živnou půdu pro poruchy chování mládeže.

9.1 Charakteristika mravnostních činů

„Mezi typické mravnostní činy patří trestné činy, které jsou uvedeny v osmé hlavě, druhého oddílu zvláštní části trestního zákona. Jsou označené jako trestní činy proti lidské důstojnosti a svobodě. Toto rozdělení odpovídá druhovým objektům trestných činů. U prvního oddílu je to svoboda člověka a u druhého oddílu pak lidská důstojnost. Říká se jim druhové z důvodu, že ani jeden nejde přiřadit k tomu druhému. Mezi základní lidská práva patří svoboda člověka, která je deklarována mezinárodně-právními dokumenty, kterými je vázána i Česká Republika..

Druhý oddíl obsahuje trestné činy, které chrání především lidskou důstojnost ve sféře pohlavní. Postihuje takové jednání, které je v rozporu s mravními názory společnosti na sexuální život.

V tomto společném oddílu trestného činu proti lidské svobodě a důstojnosti jsou uvedeny trestné činy jako:

- svoboda rozhodování v pohlavních vztazích (paragraf 241, 243, 246 trestního zákona),
- nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, který by mohl být narušen předčasnými pohlavními styky (paragraf 242 trestního zákona),
- morální zásada nedovolující soulož mezi nejbližšími příbuznými (paragraf 245 trestního zákona).¹³⁷

¹³⁷Srov. CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. Kapitola 3. Právní aspekty mravnostní trestné činnosti, s. 82-83. ISBN 80-7178-739-6.

9.2 Pohlavní zneužívání dle § 242 trestního zákona

„Trestní čin pohlavního zneužívání podle § 242 trestního zákona se dopouští:

1. Kdo vykoná soulož s osobou mladší než 15 let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije.
2. Spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě svěřené jeho doзору, zneužívaje její závislosti.
3. Způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.
4. Způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.¹³⁸

Trestní zákon v České republice upravuje sexuální zneužívání prostřednictvím dvou skutkových podstat, a to v § 242 trestní čin pohlavního zneužívání osoby mladší 15 let. Typičtějším činem v praxi sexuálního zneužívání je § 242. Těmito zákony jsou chráněny osoby mladší 18 let a starší 15 let v případě, kdy pachatel zneužije jejich závislosti na něm, ale i osoby starší, které byly svěřeny doзору pachatele.

Na ochranu dětí, které jsou mladší 15 let, byla vytvořena speciální skutková podstata trestného činu pohlavního zneužívání. Ochrana se poskytuje chlapcům a dívkám bez ohledu na úroveň jejich fyzické vyspělosti, na stupeň jejich pohlavního dospívání a zda jsou pohlavně nedotčeni.

Mezinárodní dokumenty a náš trestní zákon jsou důkazem, že si většina států včetně České republiky uvědomují závažnost problému sexuálního zneužívání na dětech.

Za pohlavní zneužívání jsou brány takové aktivity, které vedou k uspokojování sexuálních potřeb pachatele. Na druhou stranu za pohlavní zneužívání nejsou považovány letmé dotyky nebo, když se jiná osoba otře o dívku či chlapce a také fotografování dětí rodičemi. Je velmi diskutabilní považovat toto jednání za trestně postižitelné.

¹³⁸ Srov. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

9.3 Pohlavní zneužívání podle § 243 trestního zákona

„Trestní čin pohlavního zneužívání podle § 243 trestního zákona se dopouští:

1. kdo, zneužívaje závislosti osoby mladší než 18 let nebo osoby svěřené jeho doзору, přiměje ji k mimomanželské souloži,
2. kdo takové osoby, zneužívaje její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije.“¹³⁹

Z pohledu praxe je nutné zdůraznit, že velmi ojedinělý a vyskytuje velice zřídka. Může se zdát, že skutková podstata § 243 je velmi podobná § 242 odst. 2 trestního zákona. Odlišnost mezi těmito dvěma paragrafy spočívá ve věku oběti. Paragraf § 243 trestního zákona postihuje všechna ta jednání, kterými je poškozena oběť ve věku nad 15 let. Obětí trestného činu může být jak osoba ve věku 15 až 18 let tak i osoba dospělá, která je svěřena doзору pachatele. Současně se zde již není chráněn mravní vývoj jedince jako v ustanovení § 242. Paragraf § 243 trestního zákona chrání tedy lidskou důstojnost v sexuálních vztazích u osob mladších 18 let a starších 15 let, tak i osob dospělých starších 18 let. Klasickým příkladem starší osoby 18 let může být osoba tělesně postižená, s pohybovou nedostatečností, osoby psychicky retardované a podobně. Zákonodárce tak vychází z toho, že osoba starší 15. let může volně rozhodovat o svém sexuálním životě. Pokud je ale z jakéhokoliv důvodu závislá na jiné osobě, je tato jeho volnost výrazně limitována. Trestní zákon tedy zakazuje, aby dospělý, vůči němuž je jeho oběť v závislém postavení, zneužil svého postavení.

V této podkapitole bych chtěla odkázat na přílohu III., kde uvádím porovnání podle jednotlivých let počet skutků a počet objasněných případů v Jihočeském kraji. Podle odborníků z kriminální policie počet objasněných případů stoupá, ale pouze u těch, které byly ohlášeny. Stále přibývá případů sexuálního zneužívání, které nejsou vůbec oznámeny.

¹³⁹ Srov. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

9.4 Další mravnostně trestné činy

V této kapitole bych se chtěla uvést další mravnostně trestné činy páchané na dětech a mládeži, které jsou spojené se sexuální zneužíváním. Nejkrajnější ochrana dětí a mladistvých před kriminalitou je garantována trestním právem. V první řadě je to ustanoveními o ochraně, která náleží pouze mládeži, v druhé řadě se jedná o ustanovení týkající se trestných činů, jejichž obětí se může stát každé dítě, avšak spáchání těchto trestných činů na mládeži vykazuje větší společenskou nebezpečnost a je podmínkou udělení vyšší trestní sazby.

Pozornost se soustřeďuje na:

- § 205 trestního zákona o ohrožování mravnosti dítěte

- § 217 trestního zákona o ohrožování výchovy mládeže a svádění k pohlavnímu styku

- § 241 trestního zákona o znásilnění

- § 245 trestního zákona o souloži mezi příbuznými osobami

Závěr

Cílem diplomové práce je seznámení čtenáře s problematikou sexuálního zneužívání se zaměřením na prevenci. V prevenci sexuálního zneužívání se zabývám, jak probíhá informovanost a osvěta primární prevence ve výchově dětí, rodičů, současných a budoucích pedagogů, nepedagogických pracovníků dále a na působení sdělovacích prostředků. Na prevenci před zneužitím je rovněž důležité neopomenout pachatele, aby své chování již neopakoval anebo, aby se riziko minimalizovalo. V sekundární prevenci se snažím upozornit na rizikové skupiny, které se mohou stát snadným terčem sexuálního zneužívání. V terciární prevenci se věnuji eliminaci recidivy odsouzených sexuálních deliktů.

Cíle, které jsem si na úvodu diplomové práce vytyčila, jsem podle mého názoru naplnila. Domnívám se, že problematika sexuálního zneužívání byla v mé práci dostatečně popsána a prostudována odbornou literaturou. Čtenáři této diplomové práce mohou získat základní informace o sexuálním zneužívání dítěte. Mým cílem bylo rovněž upozornit na prevenci sexuálního zneužívání a na možné rizikové faktory, na které jsem podle mého názoru dostatečně poukázala.

Při zpracování diplomové práce jsem si uvědomila, že nelze tento problém u nás považovat za marginální. Z tohoto hlediska je nutno zvýšit osvětu a citlivost celé společnosti a zvláště pak lékařů a dalších odborníků k možným signálům výskytu pohlavního zneužívání. Myslím si, že je důležité vytvořit nová specializovaná centra pro oběti sexuálního zneužívání s komplexní terapeutickou, lékařskou i právní pomocí a věnovat zvýšenou pozornost i léčbě pachatelů tohoto trestného činu jako nejúčinnějším prostředkům prevence jeho recidivy. Nebylo by od věci začít i s širší osvětou také ve školách a seznamovat děti s telefonními čísly a internetovými stránkami, na nichž mohou najít děti a mládež pomoc. Nechci říci, že nic takového u nás na školách neprobíhá, ale stále mám pocit, že otázky na téma sexuální zneužívání jsou stále tabuizovány. Zneužívající rodiče je svým dětem těžko sdělí. Zcela jistě nestačí si říct při sledování večerních televizních novin: „To je hrozné, jak to někdo může dítěti vůbec udělat?“ Důležité je dívat se kolem sebe, všimnout si a zajímat se, co se kolem nás děje.

Díky spolupráci Krizového centra pro sexuálně zneužívané děti, pracovníků kriminální policie a prostudování odborné literatury mi práce přinesla mnoho poznatků o problematice sexuálního zneužívání na dětech. Uvědomila jsem si vážnost této problematiky s důrazem především na preventivní činnosti, aby se minimalizovalo riziko napadení dítěte.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. ADAMSOVÁ, C., FAYOVÁ, J. *Už žádná tajemství* Bohumil Pánek, 1. vydání. Praha: Themis, 1997. ISBN 80-85821-31-1.
2. BENTOVIM, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing s.r.o., 1998. ISBN 80-7169-629-3.
3. DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5.
4. ELLIOTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-034-0.
5. HANUŠOVA, J. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-64-4.
6. CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6.
7. Kolektiv autorů. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.
8. MALÁ, E. RABOCH, J. SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti*. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. ISBN 80-85121-99-9.
9. MILFAIT, R. *Komerční sexualizované násilí an dětech*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-7367-320-8.
10. MUFSONOVÁ A., KRANZOVÁ R. *O týrání a zneužívání*. Eva Hauserová. Praha : Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-194-8.
11. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 85. ISBN 80-7179-177-6.
12. PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2 rozšíř. Vydání. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.
13. STEVENS, A.; KESSLEOVÁ, I.; STEINACKOVÁ, K.; *Osvědčené postupy při prevenci v Evropské Unii*. Přel. SOUKUP, D. Praha: Institut pro kriminologii a sociální institut, 2007. ISBN 978-80-7338-058-8.

14. ŠILEROVÁ, L. *Sexuální výchova*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, 2003. ISBN 80-247-0291-6.
15. ŠMOLKA, P. *Nevěra pod podváděné a podvádějící*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0397-1.
16. TÄUBER., V. *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. Praha: Státní zdravotní ústav, 1996. ISBN 80-7071-029-2.
17. TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zneužívání dětí*. Praha: Trizonia, 1996. ISBN 80-85573-72-5.
18. VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1138-9.
19. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí I. Díl.*. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1997. ISBN 80-7184-479-9.
20. VANÍČKOVÁ, E. PROVAZNÍK, K. HADJ.-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí II. Díl.*. Praha: Karolinum-nakladatelství Univerzity karlovy, 1999. ISBN 80-7184-878-6.
21. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005.. ISBN 80-247-0929-5.
22. WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada Publishing, 2000. ISBN 80-7169-795-8.

Časopisecké statě

1. GJURIČOVÁ, J. Za zavřenými dveřmi. *Bulletin prevence kriminality MV ČR*, 2001, roč. a č. neuvedeno.
2. *Svět očima dětí – informační materiál preventivního projektu*. Ministerstvo vnitra: odbor tisku a public relations, 2006.
3. DUNOVSKÝ, J., WEISS, J., TROJAN, O. Child sexual abuse and sexual violence : supplementum from the East-West conference, Prague 1996.

Právní předpisy

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam zkratek

CAN - Child Abuse And Neglect

CSA - Child Sexual Abuse

CSEC - Commercial Sexual Exploitation of Children

Seznam příloh

Příloha I. - Kazuistika sexuálně zneužitého dítěte.

Příloha II. - Hry, které učí děti předcházet nebezpečným situacím.

Příloha III. - Vyhodnocení trestního činu pohlavního zneužívání podle
§ 242 a § 243 trestního zákona.

Přílohy

Příloha I. – Kazuistika sexuálně zneužitého dítěte.

KAZUISTIKA

do bytu Pavla K. jednou až dvakrát měsíčně, na pionýrském táboře pak byly popsány praktiky provozovány denně, na chatách pak i několikrát za den.

Ač původně policistům zněly výpovědi tří nezletilých chlapců dost neuvěřitelně, i vzhledem ke způsobu, jakým vysvětlení podali (např. David K. během svého vyprávění žertoval a hovořil i v přítomnosti pracovnice OPD bez jakýchkoli známek studu či rozpaků), rozjela se okamžitě akce s cílem uvedených výpovědí prověřit.

Z taktického hlediska se jako nejvýhodnější jevílo nejprve zadržet podezřelého a provést domovní prohlídku v jeho bytě. V době, kdy probíhaly výslechy nezletilých, kriminalisté zjistili, že podezřelý se momentálně v trvalém bydlišti nachází.

Vyšetřovatel proto ještě ve stejný den sdělil Pavlu K. obvinění z trestných činů pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, 2 tr. zák. a ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 písm. a), b) tr. zák. a předal mu příkaz soudce k domovní prohlídce. Ta byla zahájena cca 10 hod. po přijetí oznámení, což jistě přispělo k jejímu zdárnému průběhu i výsledku.

Před zahájením samotné domovní prohlídky došlo k jedné zvláštní situaci. Byt obviněného se nacházel v suterénu třípodlažní vily, a zatímco vyšetřovatel u vstupních dveří domu předával Pavlu K. sdělení obvinění a příkaz k domovní prohlídce, zahlédli kriminalisté nějaký pohyb na schodišti vedoucím k tomuto bytu. Bezprostředně poté byla ve dveřích bytu zadržena tehdy 68letá matka obviněného s neoznačenou videokazetou v ruce. Nedokázala vysvětlit, proč právě nyní odnáší z bytu svého syna videokazetu, ani co je na ní natočeno. (K této osobě se ještě vrátím na závěr.)

Neodpustil si ještě jeden soukromý postřeh. Poté, co jsem Pavlu K. sdělil, z čeho je obviněn, bylo na něm patrné jednak zděšení, ale současně i jakási úleva. Nijak však celou věc nekomentoval.

Dne 4. 12. 1997 v době od 19.20 hod. do 21.00 hod. byla v bytě obviněného Pavla K., respektive v jednom pokoji, který obýval, provedena domovní prohlídka, při které byly kromě jiného nalezeny: dřevěná bedna se 14 ks videokazet a 4 ks fotografií nahých nezletilých chlapců a dívek, gumové chirurgické rukavice, vibrátor, skleněné kuličky, laboratorní zkumavky, několik tub různých krémů, gumové hadičky, injekční stříkačky, kožené řemínky, vakuová pumpa, dětské slippy se jménem, větší množství novinových výstřižků s erotickou a pedofilní tematikou, videokamera, 13 ks videokazet s filmy s pornografickou tematikou apod.

Obviněný byl ještě téhož dne za přítomnosti obhájce vyslechnut. Výpověděl, že s dětmi pracuje cca 20 let, a to vždy bez problémů. Poslední tři roky na sobě ale začal pozorovat a pociťovat, že „jsou mu někteří chlapci milejší a samotná jejich přítomnost ho vzrušuje“. Zpočátku to tedy začalo útoky a mazlením a pak to přerostlo v jednání, popsané ve sdělení obvinění. Potvrdil, že k tomuto jednání nedocházelo jen v jeho bytě, ale i v chatách jeho rodičů a na pionýrském táboře. Vždy se jednalo jen o chlapce, dívka tam byla pouze jedna, ale s tou k souloži nedošlo.

Obviněný prostě potvrdil a doznal vše, co předtím uvedli tři nezletilí chlapci. Počet takto zneužitých dětí odhadl na 10, přičemž uvedl, že v případě dívek se bál, aby jim psychicky a fyzicky neublížil, a proto si dokázal říci dost. V případě chlapců nedokázal své jednání ovládnout, nikdy však podle svého vyjádření nepoužil k vynucení popisovaných praktik násilí. Dokonce vyslovil názor, že popsány praktiky, které mu byly příjemné, byly příjemné i dítěti. Zde raději bez komentáře...

Vyšetřování se tedy rozjelo. Nejprve bylo nutno vyhodnotit veškeré videokazety a materiály zajištěné při domovní prohlídce. Z těch se podařilo nakonec ztotožnit celkem 16 chlapců a jednu dívku. Všechny tyto děti byly k věci vyslechnuty a s menšími rozdíly v podstatě potvrdily již známé skutečnosti. Nikdo z nich nevedl, že by byl obviněným k popisovaným praktikám nucen, pouze Veronika S. sdělila, že když nechtěla obviněnému vyhovět, „poválil jí na zem a lehl si na ni, že nemohla ani dechat“. Všechny děti potvrdily, že od obviněného dostávaly poté, co mu byly po vůli, buď nějaké dárky, nebo přímo peníze.

Jako poškození pak byli vyslechnuti rodiče nezletilých dětí. Pripustili, že si všimli, že děti si nosí domů různé věci, ale spojili se s jejich vysvětlením, že se jedná o ceny z různých soutěží organizovaných pionýrským oddílem. Nikdo z nich netušil, že by mohlo docházet k sexuálnímu zneužívání jejich synů. Naopak, všichni byli přesvědčeni, že jejich děti jsou ve správných rukou, měli pocit, že jejich vedoucí je člověk, na kterého se mohou spolehnout.

S ohledem na charakter jednání obviněného bylo samozřejmě třeba, aby se k jeho osobě vyjádřili soudní znalci.

Soudní znalci z oboru zdravotnictví, oděvní psychiatrie konstatovali ve svém znaleckém posudku, že obviněný, ač nadprůměrně inteligentní, trpí psychosexuální poruchou – homosexuální pedofií. Zaměření na nezletilé chlapce k deliktům přímo vedlo. Při pohlavním zneužívání byly ovládací schopnosti obviněného podstatně sníženy, ovšem schopnost rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání byla vždy plně zachována. Znalci upozornili na vysokou společenskou nebezpečnost, která bez ochranného léčení trvá. Proto se jeví ochranné léčení ústavní formou jako nezbytné, stejně tak lze doporučit kastraci.

Nedať mi to, abych se ještě jednou nezmínil o matce obviněného. Jak bylo zjištěno, jednalo se o bývalou ředitelku základní školy, tedy osobu, která měla s prací s dětmi dlouholeté zkušenosti. Nepodařilo se prokázat, že by o tom, co dělá její syn věděla, ale její jednání při jeho zadržení, kdy se pokoušela odnést z jeho bytu videokazetu, a především její poznámka, o které se zmínil jeden z nezletilých, „...a hlavně žádný prásárny...“, pronesená ve chvíli, kdy vcházel s Pavlem K. do jeho bytu, o leccems svědčí. Navíc matka jednoho z nezletilých chlapců ve své výpovědi uvedla, že se jí její syn svěřil, že mu tato žena sama řekla, že nestihla před příchodem policie schovat videokazety, „že to bylo moc rychlé“. Samozřejmě, že jako svědek tato osoba využila svého práva a ve věci svého obviněného syna vypovídat odmítla. Zůstává tedy otázkou, kolika dětem mohla v případě, že by se věc alespoň pokusila nějak řešit, ušetřit zážitky, které se pro mnohé z nich staly nebo třeba ještě stanou noční můrou.

Tento případ byl náročný nejen po stránce pracovní. Pro převážnou většinu z rodičů nezletilých jsem byl totiž právě já osobou, která jim oznamovala, co s jejich dětmi obviněný prováděl. Další z nich se na mne během vyšetřování i po jeho skončení obraceli se žádostmi o radu, nebo se jen zastavili, aby mi sdělili, jaké psychické problémy se u jejich dítěte znechování objevily apod. Mnozí rodiče sami trpěli pocití viny, protože si uvědomili, že vlastně své potomky nutili na schůzky chodit s přesvědčením, že tak zabrání tomu, aby se děčka chytila nějaké party či jen tak bezcílně bloumala po sídlišti.

Samozřejmě jsem jim doporučil odbornou pomoc psychologů a psychiatrů, ale jejich příběh, který jsem vyslechl, se poměrně dlouho po ukončení vyšetřování v mých myšlenkách znovu a znovu vracel.

Až neuvěřitelně mi připadalo, že za celou dobu – tedy ... kolik let – co popsaná trestná činnost obviněného Pavla K. probíhala, nepřišel ani jeden z chlapců za svými rodiči a nesvěřil se jim. Stejně tak, že žádný z ostatních vedoucích na táboře, byť třeba náhodou, nevěšel do místnosti, kde se sexuální praktiky provozovaly, nebo že nezaslechl vyprávění dětí, některé o tom věděly nebo se toho přímo účastnily. Marně jsem se snažil vžít se do myšlení dětí, které jejich rodiče nuti navštěvovat pionýrské schůzky, na kterých jsou pak vedoucí zneužívány. Proč alespoň ony rodičům neřekly, proč tam chodit nechťejí. Až stud prepubertálních mladíků, kteří se mimo protokol svědčili, že je začala zajímat děvčata, začali s nimi chodit a uvědomili si, že to, co s nimi provádí Pavel K., „není normální“, že je jim to nepříjemné, pomohl celému příběhu vyloučit na povrch. Obžalovaný byl ohrožen trestní sazbou dvě léta až deset let. I proto mě – včetně výše popsaných důvodů – překvapil rozsudek a výše trestu.

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 20. 5. 1998 byl Ing. Pavel K. uznán vinným z trestného činu pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 2 tr. zák. a ohrožení mravní výchovy mládeže podle § 217 písm. b) tr. zák., kterých se měl dopouštět nejméně od poloviny roku 1994 do svého zadržení dne 4. 12. 1997 na 16 nezletilých chlapcích a jedné nezletilé dívce, odsouzen k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 3 roků. Dále mu bylo uloženo ochranné psychiatricko-sexuologické léčení ústavní formou. Po odvolání státního zástupce rozhodl soudce Městského soudu v Praze dne 21. 7. 1998, že obžalovaný se odsuzuje k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 4 let. Jinak zůstal napadený rozsudek nezměněn.

Nehodlám na tomto místě nijak komentovat výši trestu. Samozřejmě, že jsem přemýšlel, zda jsem se nedopustil při vyšetřování nějakých chyb. Do jaké míry ovlivnilo rozsudek, že nedošlo ke zpracování psychologických posudků poškozených? Měl jsem za to, že by se znalci z oboru psychologie měli vyjádřit k tomu, jakým způsobem může jednání obviněného poznamenat další vývoj dětí, ale sami znalci mi vysvětlili, že v tomto stadiu, kdy děti zdánlivě nemají aktuálně žádné psychologické problémy, které by souvisely s projednávanou věcí, nemá význam spekulovat o tom, jaký vliv na ně jednání obviněného bude mít. Jelikož se jednalo ve valně většině o chlapce

v předpubertálním věku, vyslovili znalci pouze domněnku, že je pravděpodobné, že právě v pubertě by se mohly, byť třeba po několika letech, projevit u některých jedinců psychologické problémy apod.

Na rozhovory se znalci jsem si vzpomněl asi půl roku po vynesení pravomocného rozsudku, kdy mi telefonovala matka nezletilého Jakuba V. a Vojtěcha V. a sdělila, že mladší z jejich synů se začal v noci pomočovat, výrazně se zhoršil jeho do té doby výborný prospěch a dokonce došlo k tomu, že jednou v noci vyskočil z okna a zranil se (naštěstí bydlí v přízemním bytě). Své psychologické problémy vysvětloval sám nezletilý vzpomínkami na situace prožité s obviněným Pavlem K.

Navštívila mě také matka nezletilého Marka Z., která dokonce přinesla dopisy adresované Pavlem K. z vězení jejímu synovi, ve kterých sděloval, že až se vrátí z výkonu trestu, odjedou spolu pryč, aby mu jeho matka už nemohla v ničem bránit apod. Hlavně ale z textů jeho několikastránkových dopisů jasně vyplývalo, že netrpí absolutně žádným pocitem viny vůči nezletilým chlapcům a opět se objevilo jeho tvrzení, že to vlastně chlapcům asi muselo být příjemné, když za ním opakovaně chodila a za drobné dárky byli ochotni udeřat prakticky cokoli jim řekl.

Můj subjektivní dojem? Pavel K. patrně dokonale plnil příkazy svého obhájce a jak v přípravném řízení, tak při soudním projednávání této věci vše pokorně doznal a nakonec sám sobě vsugeroval, že vlastně za nic nemůže, protože je nemocný. Po vynesení nečekaně příznivého rozsudku tuto hru už dále hrát nemusel a naplno se projevilo, že v jeho uvažování nedošlo k žádné změně ... Ale třeba se mýlím.

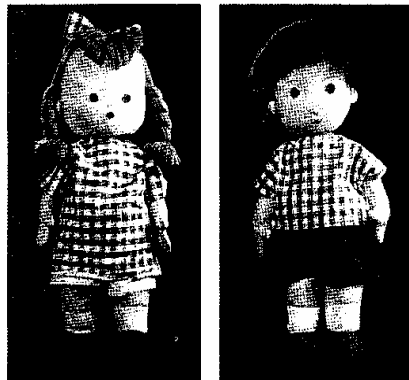
Závěr

Měl-li bych nějak shrnout popsany případ, musím v první řadě zdůraznit, že velmi pozitivně se zde projevila spolupráce tehdejšího Obvodního úřadu vyšetřování Prahy 8 s orgány kriminální policie Správy hl. m. Prahy po linii násilí (mravnosti). Ač jsem současně, ostatně jako každý vyšetřovatel tehdy obvodního či okresního úřadu vyšetřování, kromě popisovaného případu, zpracovával dalších cca 15–20 trestních věcí, byla podle mého názoru tato poměrně rozsáhlá kauza i díky bezproblémové spolupráci s orgány kriminální policie předložena s návrhem na podání obžaloby státnímu zástupci za necelé 4 měsíce od podání trestního oznámení. To považuji za jednoznačný klad. Stejně tak si myslím, že vhodně byl zvolen i způsob vedení celého vyšetřování, kdy jsem se hned od počátku mohl opřít o velké množství důkazů zajištěných při rychle a precizně provedené domovní prohlídce. Za chybu osobně považuji to, že jsem se dal zvíkat radami soudních znalců z odvětví psychologie a nenechal vypracovat znalecký posudek, který by zhodnotil případné následky, jež může jednání pachatele zanechat na vývoji zneužívaných dětí...

Epilog: Dne 23. 6. 2003 kolem 18.00 hod. byl MOP ČR Vystaviště, Praha 7, oznámen nálezkem mrtvol v ulici V Podhoří. Po příjezdu na místo policisté zjistili, že cca 5 m od Vltavy se nachází mrtvola muže se střelnou ranou v pravém spánku. Byly u něho nalezeny doklady na jméno Ing. Pavel K. a jeho dopis na rozloučenou, ve kterém uvádí, že se rozhodl skončit svůj život sebevraždou pro svou sexuální orientaci. Při příjezdu policie zemřelý svíral v pravé ruce pistoli a ukazováček měl položený na spoušti...

Foto Jaroslav Tichý

KS200401003 ■

Loutky Jája a Pája, které pomáhají při vyšetřování trestných činů páchaných zejména na dětech

Příloha II. – Hry, které učí děti předcházet nebezpečným situacím.

1. Mimické kostky (hra je vhodná pro děti 4-8 let)

Na každé straně velké hrací vrhací kostky je nakreslen jednoduchý obličej, který vyjadřuje nějaký pocit nebo náladu (radost, strach, překvapení, bolest, smutek a podobně) Děti sedí v kruhu, hází kostkami a nahlas říkají, jaký výraz a pocit je vyjádřen na vrchu kostky. Pak vyprávějí, kdy samy měly takový pocit, jako je na kostce, při jaké příležitosti to bylo, jak to vyřešily, jak se takové situace příště vyhnou, kde hledat pomoc a podobně.

2. Téma tělo (hra je vhodná pro děti 6-9 let)

Učitel rozdá dětem kreslené jednoduché obrázky malých nahých dětí. Děti jsou obojího pohlaví a obrázky ukazují dítě zepředu i zezadu. Učitel s dětmi rozpráví o jednotlivých částech těla, používá správné pojmy, popisuje jednoduše funkce pohlavních orgánů a současně dětem na obrázcích ukazuje ta místa, kterým říkáme intimní a která mají děti právo chránit před dotýkáním, zvláště, když se jim to nelíbí nebo se jim to zdá divné. Samozřejmě učitel popisuje rozdíl mezi dotýkáním lékaře, umýváním těla rodičem a podobně. Po debatě vyzve děti, aby na svůj obrázek dětského těla, které patří k jeho pohlaví, napsaly tlustě NE tam, kde mají právo říci NE při dotýkání někým jiným.

3. Neznámý pán (hra vhodná pro děti 6-12 let)

Učitel zadá dětem určitou situaci typu:

„Po vyučování jdeš ze školy domů. Jde kolem cizí osoba a ptá se tě, jak se jmenuješ“ Ty zdvořile odpovídáš a on ti řekne, že je z nemocnice, kam právě odvezli tvoji maminku. Vyzývá tě, abys nastoupil do auta, že tě k matce doveze. Co udeleáš?

Děti mají za úkol vymyslet různé strategie, jak odolat výzvě pána a jak samozřejmě zjistit, jestli mluvil pravdu. Pak následuje výcviková etapa, v níž děti prakticky procvičují své a učitelovy nápady. Násilníka obvykle hraje učitel nebo nejsilnější žák ve třídě. Je možné angažovat do hry i rodiče. Děti se učí krom toho

i zapamatovat si, jak násilník vypadal, jak byl oblečen, jak vypadalo auto, jakou mělo značku a podobně.“¹⁴¹

¹⁴¹ TÄUBER, V. *Nejstřeženější tajemství-sexuální zenužívání dětí*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1996. Kapitola 6. Netradiční výchovné metody v prevenci, s. 98-104. ISBN 80-85573-72-5.

Příloha III. – Vyhodnocení trestního činu pohlavního zneužívání podle § 242 a § 243 trestního zákona na osobě mladší 15 let a osobě závislé v ČR na území Jihočeského kraje.

Rok	Počet skutků	Počet objasněných
2002	79	71
2003	193	165
2004	707	584
2005	904	798
2006	766	672
2007	779	643
2008	249	157

Abstrakt

DUDLÍČKOVÁ, V. *Sexuální zneužívání dětí*. České Budějovice 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevního a civilního práva. Vedoucí práce K. Hyková.

Klíčová slova: sexuální zneužívání dětí, syndrom CAN, syndrom CSA, formy sexuálního zneužívání, incest, pedofil, příznaky, rodina, dítě, rodič, komerční sexualizované zneužívání, oběť, pachatel, následky, terapie, prevence, trestní činnost.

Diplomová práce se zabývá problematikou sexuálního zneužívání dětí. Práce je rozdělena do devíti kapitol a k nim jsou přiřazeny podkapitoly. V první části se věnuji pojmu sexuálního zneužívání dětí. V druhé části se zaměřuji na problém sexuálního zneužívání dětí v rodině. V třetí části práce se zabývám pojmem komerční sexualizované násilí na dětech. Čtvrtou částí jsem se zaměřila na oběť sexuálního zneužívání a pátou na pachatele. V šesté části popisuji následky sexuálního zneužívání a v následné sedmé kapitole nahlížím na terapii. Velký význam kladu na osmou kapitolu, která se věnuje prevenci sexuálního zneužívání. Devátou část uzavírám trestními činy souvisejícími s mravnostní trestnou činností.

ABSTRACT

Child Sexual Abuse

Key words: Child Sexual Abuse, syndrome CAN, syndrome CSA, formes sexual abuse, incest, pedophile, symptoms, family, child, parent, Commercial Sexual Exploitation of Children, victim, offender, consequences, therapy, prevention, criminal activity.

My thesis deals with the problems of sexual abuse of children. It is divided into nine chapters, each of which has a subhead. In the first part, I focused on the term of child sexual abuse. In the second part, I focused on the problem of sexual abuse of children by family members. In the third part, I explained the term of commercial sexual violence committed against children. In the fourth part, I focused on the victims of sexual abuse and in the following part, I focused on the perpetrators. In the sixth part, I described the consequences of the abuse and in the seventh part, I described the therapy. I put a stress on the eighth part which deals with the sexual abuse prevention. The thesis ends with the ninth chapter where I described the moral crimes.